

PLATO

Platform Opleiding, Onderwijs en
Organisatie B.V.

Universiteit Leiden

Maatschappelijke ontwikkelingen en hun implicaties voor Gebiedsgebonden politiewerk:

Een verkenning

PLATO BV (Universiteit Leiden)

Dr. J.A. van Lakerveld

Drs. I.W.M. Gussen

MSc. F.D. Stoutjesdijk

Drs. I.C.M. Tönis

MSc. J. De Zoete

COLOFON

Opdrachtgever

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC)
Afdeling Externe Betrekkingen (EWB)
Ministerie van Veiligheid en Justitie
Schedeldoekshaven 131
2511 EM Den Haag

Onderzoekers

Het onderzoek is uitgevoerd door PLATO (Platform Opleiding, Onderwijs en Organisatie BV) van de Universiteit Leiden.

PLATO BV (Universiteit Leiden):

Dr. J.A. van Lakerveld (projectleider)
Drs. I.W.M. Gussen
MSc. F.D. Stoutjesdijk
Drs. I.C.M. Tönis
MSc. J. De Zoete

Bij het onderzoek betrokken externe experts

Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden: Prof.dr. J.P. van der Leun
Hogeschool NHL, Politieacademie: Prof. dr. W. Ph. Stol

Begeleidingscommissie

Voorzitter: prof. dr. J. de Ridder (RUG - Faculteit der Rechtsgeleerdheid)
Mr. drs. F.F.F.M. Faes (Ministerie van VenJ - Directoraat-Generaal Politie)
(WODC)
Dr. G. Haverkamp (WODC)
M.W.J. Hensen (Nationale Politie - Eenheid Limburg)
Drs. G.J. Veldhuis (Nationale Politie - Eenheid Limburg)
Dr. J.A. van Wilsem (WODC)

Inhoud

Afkortingen.....	5
1 Inleiding.....	6
2 Achtergrond, probleemstelling en onderzoeksvragen.....	7
2.1 Gebiedsgebonden Politiewerk (GGP).....	7
2.2 Het onderzoek.....	8
2.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	9
3 Decentralisaties in het sociale domein.....	10
3.1 De ontwikkelingen.....	10
3.2 Implicaties van de decentralisaties voor de politie.....	10
3.3 Professionalisering in het licht van de decentralisaties.....	16
4 Digitalisering inclusief sociale media.....	18
4.1 De Ontwikkeling.....	18
4.2 Implicaties van digitalisering en sociale media.....	19
4.3 Professionalisering rond digitalisering en sociale media.....	22
5 Demografische ontwikkelingen, arbeidsmigratie en vluchtelingen.....	24
5.1 De ontwikkelingen.....	24
5.2 Implicaties van de demografische ontwikkelingen.....	25
5.3 Professionalisering in het licht van demografische ontwikkelingen.....	26
6 Radicalisering, terrorisme en terreurdreiging.....	27
6.1 De ontwikkelingen.....	27
6.2 Implicaties van radicalisering en terreur(dreiging).....	27
6.3 Professionaliseren.....	30
7 Internationalisering van misdaad en ondermijnende criminaliteit.....	32
7.1 De ontwikkelingen.....	32
7.2 Implicaties voor het politiewerk.....	34
7.3 Professionalisering.....	35
8 Groei van toerisme, evenementen en horeca.....	37
8.1 Ontwikkelingen.....	37
8.2 Implicaties van de groei van toerisme, evenementen en horeca.....	38
8.3 Professionalisering gezien de groei van toerisme, evenementen en horeca.....	39
9 Versterking van gebiedsgebonden Politiewerk.....	41
10 Leren en professionaliseren.....	45
Literatuurverwijzingen.....	49
Respondenten en andere betrokkenen in het onderzoek.....	55

Afkortingen

AIVD	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BOA	Bevoegd Opsporingsambtenaar
Bopz	Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CoPPRa	Community Policing Preventing Radicalisation
GGP	Gebiedsgebonden Politiewerk
IBT	Integrale beroepsvaardigheidstraining
IVP	Integraal Veiligheidsplan
MEOS	Mobiel Effectiever op Straat
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
OM	Openbaar Ministerie
OPCO	Operationeel Coördinator
OvJ	Officier van Justitie
PIO	Politie in Ontwikkeling
PIV	Politie in Verandering
POS	Projectgroep Organisatie Structuren
RID	Regionale Inlichtingen Diensten
SPP	Sociaal Psychiatrische Problematiek
VenJ	Ministerie van Veiligheid en Justitie
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VWS	Ministerie van Veiligheid, Welzijn en Sport
WFZ	Wet op Forensische Zorg
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
Wob	Wet openbaarheid van bestuur
WODC	Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum
Zvw	Zorgverzekeringswet

1 Inleiding

Bij Gebiedsgebonden Politiewerk (GGP) is het politiewerk ingebed in de samenleving. Kernbegrippen zijn: dichtbij georganiseerd, kennen en gekend worden, breed scala aan problemen, zowel reactief, preventief als proactief, samenwerking met uiteenlopende andere partijen en betrokkenheid van burgers.

GGP wordt uitgevoerd in een zich voortdurend veranderende context. De meest in het oog springende ontwikkelingen die van invloed zijn op het werk van de politie en het gebiedsgebonden werk daarbinnen zijn:

- Decentralisaties in het sociale domein;
- Digitalisering inclusief sociale media;
- Demografische ontwikkelingen, arbeidsmigratie en vluchtelingen;
- Radicalisering, terrorisme en terreurdreiging;
- Internationalisering van misdaad en ondermijnende criminaliteit;
- Groei van toerisme, evenementen en Horeca.

In het licht van de veranderende context vinden de Nationale Politie en het ministerie van V&J het van belang om inzicht te krijgen in hoe GGP zich zou moeten ontwikkelen en, indien nodig, verder geprofessionaliseerd kan worden. In de voortgangsbrief hierover van het ministerie van Veiligheid en Justitie van 20 juni 2016, wordt benadrukt dat de basispolitiezorg zich moet voorbereiden op nieuwe uitdagingen. Een onderbouwing van de kwalitatieve versterking van de gebiedsgebonden politiezorg wordt in dit kader noodzakelijk geacht. In deze context is het WODC verzocht om onderzoek te doen naar hoe de gebiedsgebonden politiezorg verder geprofessionaliseerd kan worden.

In deze publicatie worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Per gesignaleerde maatschappelijke ontwikkeling worden de implicaties voor het politiewerk en de daarmee samenhangende mogelijke professionaliseringsnoodzaak geschetst.

2 Achtergrond, probleemstelling en onderzoeksvragen

2.1 Gebiedsgebonden Politiewerk (GGP)

Ontstaan van GGP

GGP vindt in Nederland zijn oorsprong in de jaren 70. De toenmalige visie op de politie - als instrument ten dienste van de overheid - sloot niet meer aan bij de ontwikkelingen in de samenleving vanaf halverwege de jaren zestig. Tot die tijd richtte de Nederlandse politie zich voor wat betreft de openbare orde op strikte handhaving van wetten en regels. Na een aantal incidenten in de hoofdstad werd steeds meer duidelijk dat er sprake was van een gezags- en legitimiteitscrisis. Er was behoefte aan een andere visie op de politiefunctie. De projectgroep Organisatie Structuren (POS) kwam in 1977 met het rapport Politie in Verandering (PIV). Er werd gepleit voor decentralisatie door onder meer de vorming van wijkteams, een generale taakstelling voor dienders in de basispolitiezorg en, in termen van nu, operationeel leiderschap. Probleemgericht werken moest deel gaan uitmaken van de werkwijze van alle dienders in het wijkteam, evenals 'kennen en gekend' worden. In deze tijd startten de eerste experimenten met een wijkteamorganisatie volgens de PIV principes. Onderzoek in de loop van de jaren tachtig maakte duidelijk dat deze invulling van het gebiedswerk beperkingen had. Medewerkers van de wijkteams waren onvoldoende bekend bij bewoners. Bewoners wilden vaak toch een politieman of -vrouw die zij persoonlijk kenden, kortom een wijkagent. De brede taakstelling was bovendien voor veel politiemensen te veel gevraagd. De afstemming tussen de wijkteams en de rest van de politie bleek indertijd problematisch.¹ Mede op grond hiervan werd in de loop van de jaren negentig gebiedsgebonden politiewerk in Nederland geïntroduceerd. Termen als kleinschalig, probleemgericht, 'kennen en gekend worden', netwerken en partnerships maakten de kern uit van dit gedachtegoed.

Preventief, probleemgericht werken en een integrale aanpak door politie, maatschappelijke organisaties en burgers, onder de regie van gemeenten, kwamen vanaf de eerste Integrale veiligheidsrapportage (1993) hoog op de politieke agenda te staan. Ook in 'Politie In Ontwikkeling: visie op de politiefunctie' (PIO) werd het belang van een politie die midden in de samenleving staat benadrukt. En ook bij het ontwerp en de inrichting van de nationale politie is de term 'lokale inbedding' een essentieel uitgangspunt. Een belangrijk uitgangspunt bij de vorming van de nationale politie was de lokale verankering van de politie. Een belangrijk onderdeel van die verankering is het gebiedsgebonden werken van de politie. Het inrichtingsplan gaat daarbij uit van robuuste basisteams met de wijkagent als sleutelfiguur. Als norm is opgenomen dat er ten minste één wijkagent is per 5000 inwoners als gemiddelde per eenheid. (Inrichtingsplan Nationale Politie 2012)²

Omschrijving van GGP

Gebiedsgebonden politiewerk (of -zorg) wordt in officiële documenten (Nationale politie, website regiobureau burgemeesters) omschreven als: politiewerk (of -zorg) in een gebied van beperkte geografische omvang (wijk, buurt, dorp) dat wordt uitgevoerd door een vaste groep politiefunctionarissen in basisteams. Wijkagenten worden daarbij aangeduid als sleutelfiguren binnen het gebiedsgebonden werken. 'Zij zijn letterlijk het lokale gezicht van de politie en werken vanuit het basisteam

¹ Broer, Schreuder & Van der Vijver (1987) in Terpstra, J., Van Duijneveldt, I., Eikenaar, T., Havinga, T. & Van Stokkom, B. (2016)

² VenJ, Inrichtingsplan Nationale Politie (2012)

probleemgericht aan veiligheid, zo veel mogelijk met partners en burgers. Een wijkagent vormt tevens een belangrijk onderdeel van het lokale netwerk aan scholen, buurtbewoners, veiligheidspartners en andere hulpverleners. Hiermee zijn de basisbeschikbaarheid en aanspreekbaarheid van de politie gewaarborgd en daarmee de stabiliteit in de taakuitvoering'.^{3 4}

In publicaties en gesprekken met experts en de begeleidingscommissie van dit onderzoek wordt benadrukt dat de term 'gebied van beperkte omvang' niet meer zo strikt van toepassing is. De huidige digitale communicatiemogelijkheden vragen om een meer diffuse afbakening. Ook de rol van de wijkagent kan per GGP praktijk sterk verschillen.

In onderzoek van komt naar voren dat er in elk geval consensus blijkt te bestaan over 'het ingebed zijn in de samenleving' van GGP. Daarbij gelden de volgende kenmerken:

- De politie is nabij, zichtbaar en aanspreekbaar
- Het werk betreft een breed scala aan problemen (niet alleen criminaliteit, maar ook overlast, onveiligheidsgevoelens en angst voor criminaliteit)
- Er wordt gewerkt vanuit een brede taakopvatting: GGP kan afhankelijk van de problematiek vragen om een reactieve, preventieve en proactieve benadering
- Er is samenwerking met uiteenlopende andere partijen
- Burgers worden betrokken: samen problemen aanpakken (proactief, preventief, reactief).⁵

Context GGP

GGP vindt plaats in een zich voortdurend veranderende context. Daarbij is sprake van:

- Maatschappelijke ontwikkelingen. Hierdoor krijgen basisteams te maken met nieuwe, veranderde, vaak complexere situaties op het terrein van criminaliteit en (sociale) veiligheid.
- Beleidsontwikkelingen, zoals de decentralisaties in het sociale domein. Deze decentralisaties brengen voor de politiemensen in de basispolitiezorg nieuwe, soms complexe netwerken met zich mee, waarin zij de politie goed moeten kunnen vertegenwoordigen.
- Ontwikkelingen in de organisatie van de politie. Met de invoering van de Nationale Politie is uitdaging om de lokale inbedding van de politie in een deels gecentraliseerd bestel te verwezenlijken. Dit heeft consequenties voor het functioneren van de basisteams, waar het grootste deel van het gebiedsgebonden politiewerk plaatsvindt.

2.2 Het onderzoek

Onderzoeksvragen

Er is in het licht van actuele ontwikkelingen in de samenleving behoefte aan antwoord op de volgende vragen:

- Welke de ontwikkelingen in de samenleving zijn van invloed, of zouden van invloed moeten zijn op de organisatie en werkwijze van het GGP?
- Wat zijn de implicaties van de gesignaleerde ontwikkelingen voor het GGP?
- Welke zijn de daarmee samenhangende kwaliteitseisen en consequenties voor invulling en vormgeving van de professionalisering van bij GGP betrokken politiemedewerkers?

³ Gebiedsgebonden politie. Zie: <http://www.regioburgemeesters.nl/thema/aanpak-onveiligheid/gebiedsgebonden/>

⁴ VenJ, Inrichtingsplan Nationale Politie (2012)

⁵ Terpstra, J., (2008), p. 22-27

Het onderzoek

Om de bovenstaande vragen te beantwoorden is een onderzoek uitgevoerd bestaande uit een uitgebreide literatuurstudie, vijftien interviews met deskundigen (onderzoekers, beleidsmensen en praktijkmensen). Ook is er een focusgroep bijeenkomst georganiseerd om de verzamelde literatuurstudie en interview gegevens te helpen duiden. In het onderzoek is gezocht naar voorbeelden in enkele Europese landen (Duitsland, België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk) om daaruit ideeën te putten voor versterking van GGP in Nederland.

2.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen

Ter de beantwoording van deze vragen is per gesignaleerde maatschappelijke ontwikkeling gezocht naar de kern van waar het in die ontwikkeling om gaat, naar de implicaties daarvan voor het politiewerk met name GGP, en naar de kwaliteits- en professionaliseringseisen die daarmee samenhangen. In de hoofdstukken 3 t/m8 worden de resultaten van die zoektocht samengevat. Ten slotte wordt in een afsluitend hoofdstuk beschreven wat van de afzonderlijke ontwikkelingen de gezamenlijke implicaties zijn voor het Nederlandse GGP.

3 Decentralisaties in het sociale domein

3.1 De ontwikkelingen

Sinds 2015 is er sprake van drie decentralisaties in het Sociaal Domein. Taken en bevoegdheden van het Rijk en provincies zijn in het kader van o.a. de jeugdzorg overgedragen aan gemeenten. Gemeenten hebben daarmee de regie gekregen over zorg aan kwetsbare jeugdigen en volwassenen. Deze decentralisaties worden ook wel transities genoemd. Het betreft de volgende drie decentralisaties.

Met de *Jeugdwet* zijn de verantwoordelijkheden van gemeenten met betrekking tot de jeugdzorg uitgebreid. Vanaf 2015 vallen alle vormen van jeugdzorg onder de gemeenten. Dat betekent dat gemeenten vanaf dat moment naast de bestaande taken ook verantwoordelijk zijn geworden voor de gesloten jeugdzorg, de provinciale jeugdzorg, de geestelijke gezondheidszorg voor de jeugd (ook in het kader van jeugdstrafrecht), de zorg voor verstandelijk gehandicapte jongeren, begeleiding en verzorging, de jeugdbescherming en de jeugdreclassering.

De *Wet Maatschappelijke Ondersteuning* is onderdeel van de herinrichting van de langdurige zorg. De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) is omgevormd tot een nieuwe kern-AWBZ waarin de intramurale ouderen- en gehandicaptenzorg wordt georganiseerd. Nieuwe cliënten met een lichtere zorgvraag, die voorheen intramurale zorg zouden ontvangen, krijgen zorg in de eigen omgeving. De extramurale verpleging is overgeheveld van de AWBZ naar de Zorgverzekeringswet (Zvw). Gemeenten zijn vanuit de WMO 2015 verantwoordelijk voor de activiteiten op het gebied van ondersteuning, begeleiding en verzorging.

Met de invoering van de *Participatiewet* zijn gemeenten verantwoordelijk geworden voor de uitkeringsverstrekking en re-integratie van niet volledig en duurzaam arbeidsongeschikte jonggehandicapten en een voorziening voor beschermt werk voor wie geen regulier werk kan verrichten. Gemeenten zijn ook verantwoordelijk voor het uitvoeren van de bijstand en de sociale werkvoorziening. Zij krijgen daarnaast de verantwoordelijkheid voor jonggehandicapten met arbeidsvermogen.⁶

Het gevolg van deze transities voor (lokale) overheden en netwerkpartners zijn: veel nieuw beleid, nieuwe vormen van samenwerking, nieuwe processen en cultuurverandering. In het hiernavolgende brengen we in kaart welke gevolgen de transities hebben voor het werk van de politie. Ook bespreken we wat dit voor de professionalisering van agenten betekent.

3.2 Implicaties van de decentralisaties voor de politie

Met de decentralisaties van de AWBZ, Jeugdzorg, Participatiewet en Passend onderwijs ligt de regie nu grotendeels bij gemeenten. Op veel plaatsen willen gemeenten de eerste lijn versterken door de inzet van sociale wijkteams. Movisie definieert sociale wijkteams als: "Interdisciplinaire, ambulante en proactief opererende teams van beroepskrachten vanuit onder meer gemeente, politie, opbouwwerk, woningcorporaties, maatschappelijke dienstverlening en zorg die op wijk- en huishoudensni-

⁶ CPB Notitie, (2013)

veau (multi)problematiek signaleren en zorgen dat kwetsbare bewoners op een passende manier geholpen worden”⁷.

“De transformatie (van het sociaal domein) vindt zijn basis in kennis van zaken, brede samenwerking en vooral doorzettingsvermogen en durf. De opgave voor sociale wijkteams is zwaar. Met vaak nieuwe collega’s zoeken naar een nieuwe werkwijze, dichtbij en met de mensen, in een omgeving die onder een (politiek) vergrootglas ligt. Opboksend tegen oude systemen, vreemde logica’s, ingehouden wetmatigheden, vastgeroeste protocollen”⁸.

Jeugdzorg en de politie

In een factsheet van de VNG (2014) over ‘Veiligheid en de decentralisatie jeugdhulp’ wordt t.a.v. van openbare orde en veiligheid gesteld dat de implementatie van de Jeugdwet niet los gezien kan worden van het veiligheidsbeleid binnen gemeenten. “Thema’s uit het veiligheidsdomein die direct raken aan de jeugdhulp zijn: overlast gevende en criminele jeugdgroepen en twaalfminners, overlast gevende multi-probleemgezinnen, huiselijk geweld en kindermishandeling, nazorg van exgedetineerden, en psychisch kwetsbaren die overlast veroorzaken en een gevaar vormen voor zichzelf en hun omgeving. Vaak vraagt de aanpak van deze veiligheidsvraagstukken om een meersporenaanpak van straf en zorg, en niet alleen gericht op de jeugdige, maar ook op het gezin (ouders, broertjes en zusjes) en de sociale omgeving (vrienden, school, sport, vrije tijd). Vroegtijdig signaleren en ingrijpen is daarbij essentieel om overlast en criminele carrières te voorkomen of te doorbreken. De werelden van (openbare orde en) veiligheid en jeugdhulp komen hier nadrukkelijk samen.” Eén van de adviezen aan gemeenten luidt: Maak afspraken over de rol van politie en OM bij de uitvoering van de Jeugdwet. Zoek zoveel mogelijk aansluiting bij bestaande structuren zoals het Veiligheidshuis of lokale overleggen⁹.

Politiemensen komen als professional in situaties waarbij ze zich zorgen maken over kinderen en jongeren zonder dat er sprake is van een strafbaar feit. Ook komen zij in aanraking met kinderen jonger dan twaalf jaar die een delict hebben gepleegd en die sinds 1 januari 2010 verplicht worden doorgestuurd naar Bureau Jeugdzorg in het kader van de ‘Aanpak 12-min’. In het landelijk vastgesteld werkproces ‘Vroegsignaleren en doorverwijzen’ zijn negen achtereenvolgende processtappen beschreven, waarmee de verantwoordelijkheden van Politie en Bureau Jeugdzorg zijn vastgelegd. De politie meldt op lokaal niveau signalen van zorgjongeren met een ‘zorgformulier’ en stuurt dit naar één loket van Bureau Jeugdzorg. Deze organisatie werkt op haar beurt weer samen met bijvoorbeeld een plaatselijke Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) om adequate hulpverlening te kunnen bieden aan jongeren¹⁰. Binnen de jeugdzorgketen zijn het CJG en Bureau Jeugdzorg gezamenlijk verantwoordelijk voor het beoordelen van zorgsignalen en het doorverwijzen naar passende zorg in respectievelijk de eerste of de tweede lijn¹¹.

De politieke jeugdtaak ‘Vroegsignalering en doorverwijzing’ is gericht op het signaleren van zorgelijke situaties bij jongeren en het adequaat overdragen van een melding hiervan aan de hulpverlening. De

⁷ Sociale wijkteams begrippenlijst, (2014)

⁸ Transitiecommissie Sociaal Domein (2015)

⁹ Factsheet Veiligheid & decentralisaties jeugdhulp, (2014)

¹⁰ Goedee en Rijkers (2013), p.2

¹¹ Goedee en Rijkers (2013), p.4

Politie ziet het als haar taak om in alle voorkomende gevallen zorg met betrekking tot een jeugdige professioneel te signaleren, registreren, en over te dragen. De Politie signaleert zorg, adviseert aan een Bureau Jeugdzorg, dat op haar beurt de verantwoordelijkheid heeft om de melding in behandeling te nemen. De Politie is niet belast met de (wettelijke) taakstelling om te beslissen over de aanbevolen hulpverlening aan jongeren. In de zorgketen vervult de Politie een rol die beperkt blijft tot 'signaleren en adviseren', waarbij de overdracht van zorgsignalen bij jongeren structureel en landelijk is georganiseerd met Bureau Jeugdzorg¹².

Personen met verward gedrag en de politie

"Operationeel politiepersoneel komt regelmatig in contact met burgers met psychische en/of verslavingsproblemen die overlast en (gevoelens van) onveiligheid veroorzaken. Het gaat dan om 'verwarde personen' die overlast geven, hulpverlening nodig hebben, verkommeren of zich gevaarlijk of strafbaar gedragen. De politie schat dat zij aan deze groep 'verwarde personen' een aanzienlijk deel van haar capaciteit besteedt. Reden daarvoor is dat de politie continue beschikbaar is waardoor te allen tijde een beroep op haar kan worden gedaan."¹³

In 2015 constateren van Laere en Lohuis "een toename van het aantal verwarde personen. Onder een verward persoon verstaan we 'een ieder die vanwege zijn al dan niet tijdelijke verstoorde oordeelsvermogen gedrag vertoont waarmee hij een bedreiging vormt voor zichzelf of anderen of voor de openbare orde en veiligheid'. De toename van verwarde personen wordt door verschillende landelijke organisaties gesignaleerd, cijfermatig onderbouwd en geagendeerd"¹⁴

Het Kenniscentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool Utrecht bevestigt dit beeld: "De Nationale Politie stelt dat agenten steeds vaker uitrukken vanwege meldingen van overlast door verwarde personen. In 2015 steeg het aantal meldingen in gemeenten met 17 %, naar ongeveer 66.000 meldingen. Volgens een politiewoordvoerder gaat het in de regel om kleine opstootjes zoals verwarde personen die schreeuwend over straat lopen of iemand die op een dak klimt, maar soms ook om incidenten waarbij verwarde mensen een bedreiging vormen voor zichzelf of hun omgeving en waarbij soms slachtoffers vallen. In 2015 maakte de Nationale Politie bekend dat agenten gemiddeld een dag in de week besteden aan het opvangen, kalmeren en vervoeren van verwarde personen (Binnenlands Bestuur, 28-3-2015). Het is evident, zo stelt de Nationale Politie, dat het niet de beste oplossing is om er een politieagent op af te sturen."¹⁵

Ook uit cijfers gepubliceerd in 2016, naar aanleiding van een WOB-verzoek Verwarde Personen, blijkt dat de politie steeds vaker moet uitrukken vanwege overlast door verwarde personen. Het gaat dan om kleine opstootjes, maar soms ook om incidenten waarbij iemand in verwarde toestand een bedreiging vormt voor zichzelf of zijn omgeving. "Agenten komen in de praktijk geregeld bij dezelfde verwarde personen en zijn er soms uren mee bezig. Vaak is het erop afsturen van een agent niet DE oplossing. Iemand met psychische klachten is geen crimineel, maar een patiënt. Opvang door hulpverleners uit de geestelijke gezondheidszorg is van belang.

De complexiteit van de organisatie van het omgaan met 'Verwarde personen' wordt door Van Steden en Weimar (2016) als volgt beschreven: "Aan de organisatiekant hebben zowel de politie als de GGD te maken met een ingewikkeld samenspel van partners en netwerken dat ook nog eens grote organi-

¹² Goedee en Rijkers (2013), p.17

¹³ Nauta (2014), p.3

¹⁴ Van Laere & Lohuis (2015), p.181

¹⁵ Jungmann, Gelauff-Hanzon en Van Doorn (2015), p. 181

satorische veranderingen doormaakt of heeft doorgemaakt. Denk aan decentralisaties in de jeugdzorg, veranderingen in de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (2015) en veranderingen in de Participatiewet (2015), waardoor het risico stijgt dat mensen langer met hun zorgvraag blijven rondlopen, nog zieker worden en uiteindelijk niet meer zelfstandig kunnen leven of zelfs buiten de samenleving vallen. Tevens zit de politie nog altijd in een transitiefase (tegengesteld aan de zorg gaat het hier om een centralisatie) en blijkt het korps niet makkelijk aan te sluiten bij de herziene zorginfrastructuur van onder andere Samen Doen en Veilig Thuis in Amsterdam. Onduidelijkheid over wie precies verantwoordelijk is voor wat is het gevolg.”¹⁶

Aanpak

Op landelijk niveau is een Aanjaagteam en Schakelteam ingesteld om een sluitende aanpak te ontwikkelen voor het omgaan met verwarde personen.

In reactie op de aanhoudende berichten over de vermeende toename van het aantal verwarde personen, lanceerde minister Schippers van het ministerie VWS - in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) - in 2015 het ‘Plan van aanpak aanjaagteam verwarde personen’ (Ministerie van VWS, 2015). De minister gaf het ‘Aanjaagteam’ de opdracht om met gemeenten en andere betrokken partijen op lokaal niveau een sluitende aanpak te formuleren. Per 1 oktober 2016 hebben de ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Veiligheid

en Justitie (VenJ) en de voorzitter van de directieraad van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) het Schakelteam personen met verward gedrag ingesteld. Het Schakelteam zal gedurende twee jaar voortbouwen op de resultaten en de visie van het Aanjaagteam Verwarde Personen. In het Schakelteam is een aantal belangrijke partners vertegenwoordigd: een ervaringsdeskundige, een ervaringsdeskundig familielid, een wethouder, een zorgverzekeraar, de geestelijke gezondheidszorg, gehandicaptenzorg, burgemeester, politie en Openbaar Ministerie. Het Schakelteam betreft landelijk georganiseerde partners. De leden van het Schakelteam leggen als ambassadeur verbinding met hun achterbannen. Op 1 oktober 2018 moeten alle gemeenten en regio’s beschikken over een goed werkende aanpak voor ondersteuning van mensen met verward gedrag.¹⁷

Een juiste omgang met en benadering van verwarde personen is essentieel om de veiligheid van zowel de bewuste persoon als de omstanders en de politie zelf te kunnen garanderen. In het rapport ‘Met fluwelen handschoenen’ concluderen Kuppens et al (2015) naar aanleiding van hun onderzoek naar de basispolitiezorg in Amsterdam: “Meerdere factoren kunnen van invloed zijn op de doelgroep verwarde personen, en daarmee op de uitvoeringstaak van de politie.

- Allereerst de steeds gewelddadiger wordende verwarde personen in de publieke ruimte. Vooral personen met een dubbeldiagnose (een stoornis en een verslaving) zijn steeds minder beïnvloedbaar door handhavers (Kuppens & Ferwerda, 2010).
- Een tweede ontwikkeling is dat er sinds 1990 sprake is van een verschuiving van intramurale zorgvormen naar ambulante zorg en behandeling in de thuissituatie. De Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg - recentelijk ingediend bij de Tweede Kamer - is het meest recente voorbeeld van deze ontwikkeling. Onder de huidige Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Bopz) is gedwongen zorg alleen mogelijk in een psychiatrisch ziekenhuis met Bopz-aanmerking. De nieuwe conceptwet, die de Wet Bopz gaat vervangen, voorziet in verplichte zorg op maat, wat betekent dat iemand buiten een instelling verplichte begeleiding ontvangt. Ook hulp aan huis of poliklinische hulp

¹⁶ Van Steden en Weimar (2016), p.4

¹⁷ Schakelteam Personen met Verward Gedrag (2016)

is een mogelijkheid. Uitvoering van deze nieuwe wet heeft tot gevolg dat minder personen met psychosociale of psychiatrische problematiek in een gesloten setting worden opgenomen (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2013). Aan ambulante zorg zijn ook nadelen verbonden: iemand blijft bijvoorbeeld op straat of in de buurt wonen. Dit kan overlast veroorzaken of weerstand bij buurtbewoners oproepen. Verder kan ambulante zorg ertoe leiden dat de politie nog vaker in contact komt met verwarde personen. Een verdere verschuiving naar de geschetste ambulante zorg kan derhalve gevolgen hebben voor de samenwerking tussen politie en GGZ. De frequentie van het contact tussen deze partijen zal vermoedelijk toenemen.

- Een ontwikkeling die hiermee samenhangt, is de toenemende marktwerking en concurrentie in de zorg. Hierdoor veranderen mogelijk de (financiële) prikkels voor GGZ-instellingen om al dan niet met andere stakeholders, waaronder de politie, samen te werken. Bezuinigingen in de zorg hebben daarnaast tot gevolg dat personen met psychosociale of psychiatrische problematiek een eigen bijdrage moeten betalen voor geestelijke gezondheidszorg. Dit leidt ertoe dat zij regelmatig hulpverlening mijden, wat de kans vergroot dat zij op straat belanden of daar overlast veroorzaken¹⁸
- De verschuiving van opvang in klinieken naar begeleiding thuis en de eventuele gevolgen van de eigen bijdrage kunnen effect hebben op de mate waarin hulp voor verwarde personen bereikbaar blijft.
- Ook kunnen enkele nog in te voeren wetten (het betreft de Wet op de forensische zorg (WFZ) en de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (WVGZ)) gevolgen hebben voor de instroom richting de GGZ-instellingen. Het gaat dan vooral om een mogelijk toenemende aanwas van justitiabelen naar de reguliere GGZ-instellingen. Nauta en Van Dijk (2012) geven aan dat het niet uitgesloten is dat deze extra patiëntenstroom zal leiden tot meer agressief gedrag en daarom meer benodigde politie-inzet in inrichtingen en daarbuiten.¹⁹

In een casestudie op een politieafdeling in de staat Minnesota (VS) is onderzocht of zij in staat zijn om sociale hulp/dienstverlening aan te bieden aan slachtoffers van geweldsdelicten en aan bewoners in wijken die niets te maken hebben met criminele (gewelds)delicten. Daarnaast is gekeken naar strategieën om maatschappelijk werkers in te zetten om tot effectievere samenwerking en interventies om geestelijke gezondheid crises en huiselijk geweld binnen een gemeenschap aan te pakken. In de praktijk komt naar voren dat veel mensen een wantrouwen voelen jegens de politie. Community policing en rechtshandhaving zou versterkt kunnen worden door het inzetten van maatschappelijk werkers. In de praktijk blijkt dat politie officieren er vaak niet in getraind zijn om op een adequate manier te reageren op psychosociale problemen gerelateerd aan gezondheidsissues (mental health issue). Wanneer sociale werkers samen optrekken met de politie zal dat het aantal incidenten met als gevolg dodelijke slachtoffers verlagen. Het vertrouwen in de politie neemt daarmee ook toe en stelt mensen in staat om de politie weer te zien als partner om samen maatschappelijke problemen mee op te lossen²⁰.

Ten aanzien de jeugdproblematiek in Nederland wordt al aandacht besteed aan het effectiever aanpakken hiervan. Daarvoor is een samenwerking tussen verschillende partijen van essentieel belang. Om een goed beeld van een situatie te krijgen is het van belang dat de politie en jongerenwerkers

¹⁸ Klumpen, H. (2012)

¹⁹ Nauta en van Dijk (2012) in Kuppens et al (2015), p. 10-11

²⁰ Lamin, S. A., & Teboh, C. (2016). Police social work and community policing. *Cogent Social Sciences*, 2(1), 1212636. <https://doi.org/10.1080/23311886.2016.1212636>

voorzien worden van informatie. De gemeente zou hierin een regierol moeten spelen om uiteindelijk te komen tot een gezamenlijke aanpak. In Zwolle is er sprake van een dergelijke samenwerking tussen wijkagenten en jongerenwerkers “waar zij een aantal keren per maand in koppels de straat op gaan”²¹. De teams wisselen inzicht en kennis met elkaar over de belevingswereld van jongeren om overlast te voorkomen en het aanpakken van problemen niet enkel alleen te benaderen met straffen en inperken. In de praktijk blijkt deze benadering positieve resultaten te boeken²². “Doordat de koppelwerkers zichtbaar aanwezig en makkelijk te benaderen zijn, ontstaat een laagdrempeligheid die vertrouwen schept bij bewoners”²³.

In een casestudie op een politieafdeling in de staat Minnesota (VS) is onderzocht of zij in staat zijn om sociale hulp/dienstverlening aan te bieden aan slachtoffers van geweldsdelicten en aan bewoners in wijken die niets te maken hebben met criminele (gewelds)delicten. Daarnaast is gekeken naar strategieën om maatschappelijk werkers in te zetten om tot effectievere samenwerking en interventies om geestelijke gezondheid crises en huiselijk geweld binnen een gemeenschap aan te pakken. In de praktijk komt naar voren dat veel mensen een wantrouwen voelen jegens de politie. Community policing en rechtshandhaving zou versterkt kunnen worden door het inzetten van maatschappelijk werkers. In de praktijk blijkt dat politie officieren er vaak niet in getraind zijn om op een adequate manier te reageren op psychosociale problemen gerelateerd aan gezondheidsissues (mental health issue). Wanneer sociale werkers samen optrekken met de politie zal dat het aantal incidenten met als gevolg dodelijke slachtoffers verlagen. Het vertrouwen in de politie neemt daarmee ook toe en stelt mensen in staat om de politie weer te zien als partner om samen maatschappelijke problemen mee op te lossen²⁴.

Ten aanzien de jeugdproblematiek in Nederland wordt al aandacht besteed aan het effectiever aanpakken hiervan. Daarvoor is een samenwerking tussen verschillende partijen van essentieel belang. Om een goed beeld van een situatie te krijgen is het van belang dat de politie en jongerenwerkers voorzien worden van informatie. De gemeente zou hierin een regierol moeten spelen om uiteindelijk te komen tot een gezamenlijke aanpak. In Zwolle is er sprake van een dergelijke samenwerking tussen wijkagenten en jongerenwerkers “waar zij een aantal keren per maand in koppels de straat op gaan”²⁵. De teams wisselen inzicht en kennis met elkaar over de belevingswereld van jongeren om overlast te voorkomen en het aanpakken van problemen niet enkel alleen te benaderen met straffen en inperken. In de praktijk blijkt deze benadering positieve resultaten te boeken.²⁶ “Doordat de koppelwerkers zichtbaar aanwezig en makkelijk te benaderen zijn, ontstaat een laagdrempeligheid die vertrouwen schept bij bewoners”.²⁷

²¹ Chidi, H. en Limburg, J.C. (2010)

²² Horstink, G. en Toenders, N. (2009)

²³ Noorda, J., van Dijk, A. en M. Kroeze (2012)

²⁴ Lamin, S. A., & Teboh, C. (2016)

²⁵ Chidi, H. en Limburg, J.C. (2010)

²⁶ Horstink, G. en Toenders, N (2009)

²⁷ Noorda, J., van Dijk, A. en M. Kroeze (2012)

3.3 Professionalisering in het licht van de decentralisaties

Ten aanzien van de kennis en vaardigheden van politieagenten in het omgaan met personen met verward gedrag zeggen Kuppens et al (2015): “Het personeel dat al langere tijd in dienst is bij de politie, heeft binnen zijn opleiding geen scholing gekregen over psychosociale of psychiatrische problematiek. Sinds een paar jaar is hier binnen de politieopleiding meer aandacht voor. Het vak SPP (sociaal-psychische problematiek) wordt gegeven binnen niveau 4 van de politieopleiding. Binnen dit vak leren politieagenten om te gaan met verwarde personen. Hierbij betreft het vooral de juridische aspecten, zoals wanneer IBS of een RM wordt opgelegd. Buiten niveau 4 wordt er binnen de andere opleidingen nauwelijks aandacht aan besteed (Politie Gelderland-Zuid, 2008).

Uit datzelfde onderzoek blijkt dat politieagenten over het algemeen op basis van hun gezonde verstand en ervaring adequaat handelen binnen crisissituaties met mensen met een psychische problematiek. Wel zou het goed zijn als de kennis en vaardigheden van de politieagent ten aanzien van de doelgroep worden bijgespijkerd, vooral het herkennen en signaleren van psychische problematiek. Dit leidt tot de nodige professionalisering van de omgang van agenten met verwarde personen.

De concrete aanbevelingen die in het rapport worden gedaan, zijn het ontwikkelen van een training ter professionalisering van politieagenten in het werken met mensen met een psychische problematiek en een verbeterde samenwerking tussen de GGZ en de politie. Hierbij is het belangrijk dat agenten een beter inzicht krijgen in de werkwijze van de hulpverlening en de criteria van de Wet Bopz. Door het verkrijgen van meer kennis over de werkwijze en de criteria van de Wet Bopz ontstaat meer begrip voor de beslissingen die betrokken partijen dienen te maken (Politie Gelderland-Zuid, 2008).

Binnen de integrale beroepsvaardigheidstraining (IBT) is inmiddels het nodige aangepast als het gaat om verwarde personen. Elke agent krijgt op jaarbasis 32 uur IBT. Daarin gaat het onder andere om het trainen van fysieke en mentale weerbaarheid, bijvoorbeeld in de vorm van aanhoudingsprocedures. Binnen de Amsterdamse IBT is er aandacht voor het omgaan met verwarde personen. Uit een interview blijkt dat agenten op niveau 3 tot en met 5 tegenwoordig standaard in hun IBT de SPOR-procedure aangeleerd krijgen. Als het gaat om verwarde personen wordt in de Amsterdamse IBT met verschillende modules gewerkt. Voorbeelden hiervan zijn algemene informatie in het lesprogramma, beeldmateriaal, een judoachtige ruimte waarin getraind wordt, een oefenstraat en een oefencel. Verder wordt binnen de IBT geleerd dat er verschil is tussen het benaderen van verwarde personen in de openbare ruimte of in een huis, vooral als in het laatste geval met een wapen bedreigd wordt. Vanwege de eigen veiligheid wordt in de IBT voorgesteld om te werken met een doorzichtig schild, vooral als de politie moet oprukken in trapportalen. Voor de omgang met verwarde personen is er tegenwoordig in de IBT extra aandacht voor houdingsverstikking ofwel positionele asfyxie. Het gaat dan vooral om personen die vanwege cocaïne- of GHB-gebruik extreem agressief, achterdochtig en opgewonden zijn en door de politie in bedwang gehouden moeten worden. Door de GGD in Amsterdam is ook een richtlijn opgesteld hoe met mensen met een geagiteerd delirium ofwel een *excited delirium syndrome* om te gaan.

De Landelijke Expertgroep Samenwerking Politie-GGZ is van mening dat er – zowel in de politieopleiding als in de trainingen – de nodige extra aandacht aan de interactie met verwarde personen besteed kan worden. In de politieopleiding ziet de expertgroep bij voorkeur meer ruimte voor de Wet Bopz en andere juridische kaders en niet zozeer meer aandacht voor de omgang met verwarde personen. Verder is de expertgroep van mening dat het verschil tussen psychose, ofwel psychiatrische problematiek, en persoonlijkheidsstoornis aan bod moet komen in de opleiding. Mogelijk is het voor

politiefunctionarissen dan begrijpelijker als de hulpverlening mensen met een persoonlijkheidsstoornis naar huis stuurt en personen met een psychische stoornis opneemt.

Bovendien zou in de training, naast kennis en ervaring, ook aandacht besteed moeten worden aan de weerbaarheid van politiefunctionarissen. De expertgroep acht dit aspect nu nog onderbelicht in de training.”²⁸

Van Steden en Weimar beschrijven een project dat in 2015 door de politie-eenheid Amsterdam en de GGD Amsterdam werd opgezet: ‘Verbeterde Samenwerking wijk-GGD en wijkpolitie’. Hierin werken wijkagenten en de sociaal-psychiatrisch verpleegkundigen nauw samen. Het project heeft tot doel:

- eerder ‘aan de voorkant’ van problemen te komen, zodat kwetsbaren minder snel afglijden, minder overlast thuis en op straat veroorzaken, er minder druk staat op de instroom van minder acute cases binnen politie- en zorgketens, en het aantal ‘draaideurcrises’ (continue in- en uitstroom van dezelfde mensen) afneemt.
- de samenwerking tussen politie en GGD verbeteren en intensiveren. Het werk dat wijkagenten en wijk-GGD’ers leveren, is erg van persoonlijke voorkeuren en werkstijlen afhankelijk. Standaarden en protocollen zijn wel van belang, maar praktijksituaties vergen vaak improvisatie.

De ontwikkelingen in het sociale domein stellen aan de politie nieuwe eisen vragen om competenties die in het bijzonder betrekking hebben op:

- Vroegsignalering, registratie, doorverwijzing en overdracht;
- Het vaststellen van de relevante partners en netwerken, taken en verantwoordelijkheden;
- Samenwerking in multidisciplinaire sociale wijkteams en in veiligheidshuizen met daarbinnen een meersporenaanpak van straf en zorg;
- Afbakening van de verantwoordelijkheden binnen de 24/7 beschikbaarheid van de politie;
- De landelijke sluitende aanpak omgaan met verwarde personen, die in oktober 2018 operationeel moet zijn. Minder recent opgeleide medewerkers zullen bijscholing behoeven op het terrein van psychosociale problematiek.
- De werkwijze van de hulpverlening en de criteria van de (nieuwe) wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Bopz).

²⁸ Kuppens et al (2015), p.47

4 Digitalisering inclusief sociale media

4.1 De Ontwikkeling

Digitalisering

De digitalisering van de samenleving is een gegeven. De ontwikkeling van het Internet en de opkomst van sociaal media laten zien dat er naast de fysieke wereld een onbegrensde virtuele wereld is ontstaan. Nederland is één van de koplopers op het gebied van digitalisering. Er zijn verschillende contextvariabelen die dit mogelijk maken en ondersteunen. Op dit moment heeft circa 96 procent van de huishoudens toegang tot internet. De laptop en mobiele telefoon zijn de meest gebruikte apparaten om verbinding te maken met het internet en ook het aantal tablets neemt toe. Het aandeel huishoudens met een desktop PC is daarentegen de afgelopen jaren fors afgenomen²⁹. Behalve in huishoudens is de digitalisering ook merkbaar in organisaties en tussen organisatie in hun primaire werkprocessen, administratieve processen en informatie- en communicatieprocessen.

Sociale media

Steeds meer mensen en bedrijven gebruiken sociale netwerken. In 2014 zat acht op de tien Internetgebruikers op een sociaal netwerk. Twee jaar eerder was dit nog 65 procent. Vooral tekstberichten uitwisselen is populair: zeven op de tien doet dit. Deelname aan netwerken, zoals Facebook of Twitter, is gestegen van 54 naar 62 procent. Ook bedrijven gebruiken steeds vaker sociale netwerken: in 2014 zat ruim de helft (53 procent) van de bedrijven op een sociaal netwerk zoals Facebook of LinkedIn. In 2012 was dit nog maar bij één op de drie bedrijven het geval. Het gebruik van (micro)blogs, zoals Twitter, is toegenomen van 21 naar 32 procent.

Een paar jaar geleden gebruikten al bijna alle jongeren sociale netwerken. Sinds 2012 is het gebruik door 25-plussers sterk gestegen. Inmiddels zit ook ruim 90 procent van de 25- tot 45-jarigen op een sociaal netwerk. Bij de 45-plussers is het aandeel onder internetgebruikers bijna anderhalf keer zoveel ten opzichte van 2012, maar nog altijd veel lager dan in de jongere leeftijdsgroepen³⁰.

Vooral 25- tot 45-jarigen gebruiken een professioneel sociaal netwerk. In 2015 was 41 procent hierop actief tegen 31 procent in 2012. Van de 20- tot 25-jarigen gebruikte 35 procent een professioneel netwerk, iets meer dan de 28 procent in 2012. Van de 65-plussers is 5 procent lid van een professionele sociaal netwerk. Dit aandeel is sinds 2012 verdubbeld. Van de 65-plussers is bijna 95 procent met pensioen. Deze groep pensioenontvangers gebruiken de professionele netwerken iets minder vaak: 4 procent.³¹

Drie kwart van de Nederlandse bevolking van 12 jaar of ouder gebruikte in 2015 sociale netwerken. Vooral het gebruik van instant messaging, zoals WhatsApp en Snapchat, is hoger dan drie jaar geleden. Dit is populairder dan netwerken zoals Facebook of Twitter. Inmiddels gebruiken ruim negen op de tien 12- tot 25-jarigen instant messaging. Ook bij ouderen is het aandeel gebruikers van instant messaging sterk toegenomen: 35 procent van de 65- tot 75-jarigen en zeven procent van de 75-plussers wisselt tekstberichten uit met anderen. Ook zijn deze leeftijdsgroepen steeds vaker te vin-

²⁹ Trends in digitalisering (2015)

³⁰ Gebruik sociale netwerken sterk toegenomen (2015)

³¹ Gebruik professionele sociale netwerken stijgt (2016)

den op sociale netwerken als Facebook en Twitter. Het aandeel gebruikers van deze netwerken is toegenomen bij alle 25-plussers, maar bij de 12- tot 25-jarigen is het juist afgenomen.³²

Cybercrime

Criminelen gaan met hun tijd mee. Het digitale tijdperk biedt hun nieuwe kansen en mogelijkheden, waardoor cybercriminaliteit een maatschappelijk probleem is. Hacken is met ruim 5 procent slachtoffers een relatief veelvoorkomende vorm, gevolgd door koop- en verkoopfraude (3,5 procent) en identiteitsfraude (minder dan 1 procent). Het slachtofferschap van hacken is wel iets afgenomen ten opzichte van 2012. Skimming, een vorm van identiteitsfraude waarbij een bankpas of creditcard wordt gekopieerd in een winkel of bij een betaal- of pinautomaat, is eveneens afgenomen. Deze afname in het slachtofferschap van hacken en identiteitsfraude komt niet door veranderingen in het computer- en internetgebruik van de bevolking. Ook binnen de populatie van dagelijkse internetgebruikers is de kans op hacken en identiteitsfraude afgenomen. Het aandeel slachtoffers van koopfraude is daarentegen toegenomen in deze periode.³³

Er is een brede range van vormen van Internetcriminaliteit die om een voortdurende aandacht van de politie vraagt. Niet met elke vorm van Internetcriminaliteit zal de wijkagent geconfronteerd worden, maar er is wel een noodzaak om belangrijke vormen te kennen. Daarnaast is het van belang te weten op welke manier Internetcriminaliteit zich manifesteert en hoe erop gereageerd kan, of moet worden. Vaak zal het ook van belang zijn om te bepalen wie er bij betrokken moet worden om het te voorkomen, op te sporen of te bestrijden. Tot de bedoelde vormen van Internetcriminaliteit behoren onder meer:

- Cyberafpersing;
- Cyber stalking;
- Defacing;
- E-fraude;
- Haat zaaien;
- Passwoorden kraken;
- Identiteitsfraude;
- Virussen;
- Hacking.³⁴

4.2 Implicaties van digitalisering en sociale media

Organisatieprocessen

Digitalisering beïnvloedt het werk van de politie. De digitalisering en het gebruik van sociale media zijn zichtbaar in de wijze waarop de politie haar werkprocessen organiseert. Veel werk heeft zich verplaatst naar Internet. Het bijhouden van email, What's App en andere communicatiemedia vraagt dagelijks tijd. In de ogen van enkele geïnterviewden vraagt dat per dag te veel tijd. Het houdt de wijkagenten te veel achter het bureau en laat onvoldoende tijd over voor werk op straat.

³² Gebruik professionele sociale netwerken stijgt (2016)

³³ Kloosterman, (2015)

³⁴ Pinggen whappen, tweeten, taggen en liken, sociale media en schoolveiligheid (2013)

Met de digitalisering zijn ook de administratieve procedures mee ontwikkeld. Er zijn meer mogelijkheden om over werkprocessen te communiceren, gegevens te registreren, processen te monitoren en gegevens op te slaan en te analyseren. Agenten hebben daartoe instrumenten tot hun beschikking. Het Project Mobiel, Effectiever Op Straat (MEOS) heeft tot doel gehad de politieambtenaar op straat te voorzien van instrumenten, waardoor hij:

- beter kan vaststellen wie hij bij een staande houding voor zich heeft;
- kan controleren of deze persoon nog boetes heeft uitstaan of straf moet uitzitten, en
- digitaal een bon kan uitschrijven.

Het instrument is gebaseerd op een smartphone. De smartphone zorgt voor een veilige mobiele verbinding tussen de politieambtenaar en de back office met daarin de verschillende informatiesystemen binnen Politie en Justitie.³⁵ Geïnterviewde wijkagenten laten weten dat in de praktijk nog veel agenten hun eigen smartphone verkiezen boven het MEOS instrument.

Er is een noodzaak om te zoeken naar werkwijzen en apparatuur die de werkprocessen vereenvoudigen en versnellen, zodat er meer tijd op straat is. Op dat vlak zijn al enkele initiatieven in het land in gang gezet in diverse teams die vernieuwend werken (zoals Meierij, Amsterdam Nieuw West Noord, Krimpenerwaard, Zevenaar), (Staffleu 2016)³⁶.

Internet en sociale media

Het gebruik van Internet en sociale media neemt toe. Burgers kunnen daardoor gemakkelijker bereikt worden en omgekeerd kunnen burgers de politie en andere betrokkenen makkelijker bereiken. Echter Internet en sociale media zijn ook een bron van allerlei vormen van strafbare feiten. Weliswaar zin die vormen niet direct het gevolg van Internetgebruik, maar Internetgebruik heeft er wel een versterkend effect op. Jongeren gebruiken Internet om bereikbaar te zijn, om contacten te leggen, om hun identiteit te bepalen, een imago te creëren en om grenzen te verleggen. Internetgebruik kan echter ontaarden in online pesten, zonder toestemming publiceren van beeldmateriaal, beledigingen, identiteitsfraude, virtuele diefstal, dreigtweets, sexting, webcam misbruik, digitale kinderlokkers (grooming) en loverboys praktijken³⁷. De politie en een aantal partners zoals het onderwijs en de jeugdzorg hebben hierin een taak in proactieve, preventieve als in repressieve zin.

Visuele communicatie (zoals YouTube, Instagram, Snapshot)

Visuele media spelen een steeds grotere rol in de communicatie tussen burgers en tussen burgers en organisaties. Ook de politie heeft hiermee te maken. Het beeldmateriaal vormt een ondersteuning van het politiewerk, maar roept ook een aantal vragen en zorgpunten op.

Het toegenomen gebruik van visuele communicatie leidt tot een groter aantal analysemogelijkheden bij het onderzoek naar, of het vroegtijdig signaleren van crimineel gedrag. Het gebruik van beelden versnelt de communicatie tussen burgers en met burgers. Ook vormt deze vorm van communicatie een middel om de betrokkenheid van burgers bij politiewerk te vergroten. De communicatie wordt erdoor verrijkt. Beeldmateriaal biedt een aanvulling op van bewijsmateriaal en contextuele informatie. Tevens biedt beeldmateriaal houvast voor reflectie op gebeurtenissen, incidenten, werkervaringen.

Zoals aangegeven levert het gebruik van beeldmateriaal ook een aantal risico's op. Er is een dikwijls moeilijk te beheersen doorwerking van informatie naar de media. Het werk van agenten wordt on-

³⁵ Project-mobiel-effectiever-op-straat (2014)

³⁶ Staffleu, E. & Reijmer, T. (2016)

³⁷ Pingen whappen, tweeten, taggen en liken, sociale media en schoolveiligheid (2013)

derwerp van sociale controle zowel vanuit het publiek, alsook vanuit de eigen organisatie. Beelden kunnen zaken verhelderen, maar soms ook vertekening. De getoonde beelden hebben een reputatie-invloed. Het onbeheersbare aspect ervan treedt vooral op als de gemaakte beelden 'viraal gaan'. De gemaakte beelden betreffen niet alleen direct het werk van de politie en/of andere hulpverleners. Het gaat ook om de onderlinge communicatie tussen burgers en de implicaties daarvan voor het politiewerk.

Data

Met de komst van Internet is ook de mogelijkheid om gegevens te achterhalen sterk uitgebreid. Van digitale handelingen blijven sporen traceerbaar die voorheen niet beschikbaar waren. Daarbij gaat het om de inhoud van communicaties tussen personen, maar ook om veel zogenaamde metadata, ofwel gegevens over wie waar was op welk moment, betalingsverkeer, gebruikers gegevens over wie met wie en in welke frequentie contact heeft etc. Dergelijk gegevens zijn een rijke bron. Ze verschaffen inzicht in het gedrag van groepen mensen in de samenleving, ze kunnen richting geven aan politiewerk. Dat kan door middel van het monitoren, analyseren van misdaadpatronen, of door het blootleggen van connecties tussen mensen, en door het daaruit afleiden van voorspellingen van gedrag.

In het verlengde van het gebruik van computers en sociale media spelen ethische discussies over privacy en bescherming van persoonsgegevens. Daarbij gaat het zowel om de gegevens die betrekking hebben op burgers als gegevens over de politie. Dergelijke kwesties vragen om aandacht omdat ze zich afspelen in een telkens veranderend stelsel van opvattingen. Voorbeelden hiervan zijn vragen rond Etnisch profileren, anonimiseren van beeldmateriaal, publiek maken van slachtoffer beelden etc.

Netwerken

De komst van Internet en allerlei daaraan gerelateerde applicaties hebben invloed op de werkwijzen van de politie. De politie opereert in toenemende mate in een netwerkomgeving. Een aspect daarvan is het groeiende aantal partnerorganisaties waarmee wordt gewerkt; een tweede daarmee samenhangend aspect is de digitale invulling van die netwerken. Dat laatste brengt steeds hogere eisen met zich mee op het gebied van ICT en de daartoe benodigde competenties. Niet iedereen is nog overtuigd van het ingrijpende karakter van deze uitdaging. Hoogenboom stelt dat er dat er niets is veranderd aan de taakuitvoering van de politie³⁸ en Van Steden ziet ook geen Copernicaanse wending in beleid en uitvoering van de politie³⁹. Toch is er steeds meer aandacht gekomen voor het belang van het netwerken en het gebruik van digitale netwerken in de politiefunctie. In empirische studies waaronder het onderzoek 'Politie in de netwerksamenleving' uit 2012 komt naar voren dat de politie het zogenaamde 'netwerken' nog niet altijd goed onder de knie heeft. Netwerken verlopen niet probleemloos en samenwerking met partners gaat moeizaam.⁴⁰

De politie moet in een steeds groter en uitgebreider veiligheidsnetwerk opereren om haar functie en taken effectief uit te kunnen voeren. De ontwikkeling naar een netwerksamenleving heeft gevolgen voor de manier waarop criminaliteit zich organiseert en heeft implicaties voor de praktijk van de gebiedsgebonden politiezorg.

³⁸ Hoogenboom (2009) in Helsloot, I., Groenendaal, J. en Warners, E.C. (2012)

³⁹ Van Steden (2011) in Helsloot, I., Groenendaal, J. en Warners, E.C. (2012)

⁴⁰ Helsloot, I., Groenendaal, J. en Warners, E.C. (2012)

4.3 Professionalisering rond digitalisering en sociale media

De politie moet daarom thuis zijn in de wereld van cybercrime. Het is voor de politie van belang om op de hoogte te zijn van de gevaren van digitalisering alsook van de mogelijkheden en kansen die digitalisering en Internet bieden.

In positieve zin biedt de inzet van Internet en sociale media kansen om op een nieuwe manier te werken. Veel politiemensen zijn te vinden op Twitter en ook de vele filmpjes die vaak miljoenen keren worden bekeken, via YouTube online zijn gezet, missen hun doel niet. Sociale Media bieden nieuwe mogelijkheden om verbinding te maken en toegang te krijgen tot de haarvaten van de maatschappij, met online-gemeenschappen en individuele burgers. Het is een uitdaging om sociale media te verbinden met de routines van de politie en op een professionele manier in te bedden in de procedures en werkwijzen.

De professionalisering op het gebied van ICT en sociale media is een punt van aandacht dat door alle respondenten in het onderzoek wordt benadrukt. Tegelijkertijd wordt ook opgemerkt dat het gebruik en de benutting van ICT leeftijd afhankelijk lijkt te zijn. Jongere medewerkers zijn er mee opgegroeid. Dit betekent dat scholing niet het enige antwoord is als het gaat om de professionalisering van de organisatie op dit punt. Ook de werving en selectie en het aanname beleid zijn hierin instrumenten om de ICT en sociale media competenties op niveau te krijgen en te houden. De Gentse hoofdcommissaris Steven de Smet pleit ervoor de digitalisering beter te integreren in het werk van politie en gemeenten. Zijns inziens komt de wat hij noemt "grote digitale clash" tussen 2018 en 2025.⁴¹

In het Verenigd Koninkrijk probeert men door het bijeenbrengen van de politie, wetenschappers en de creatieve industrie in een partnerschap een transformatie binnen de politie te bewerkstelligen ten aanzien van digitalisering. Veranderingen in de digitale omgeving vragen om verantwoordelijkheden, rollen en diensten te heroverwegen.

In Engeland en Wales worden ook oplossingen gezocht in de richting van:

- Versterken van slachtofferhulp bij cybercriminaliteit op lokaal niveau zodat wijkagenten in staat zijn om advies en ondersteuning te bieden;
- Het aangaan van partnerschappen met bedrijven, vrijwilligers en specialisten met specialistische vaardigheden en kennis op het gebied van digitalisering ter verbetering van vaardigheden binnen de politie;
- Opleiding om algemeen digitaal bewustzijn te testen en te bevorderen onder politiemedewerkers zodat zij kunnen reageren op digitale delicten;
- Digitale opleidingen voor onderzoekers/rechercheurs om digitale informatie te verzamelen en bundelen;
- Mogelijkheden met BIG DATA om standaarden te ontwikkelen die kunnen bijdragen aan de kwaliteit diensten;
- Investeren in communicatie en online ondersteuning van het lokale publiek zodat bekend is wat de mogelijkheden zijn;
- Mogelijkheid bieden aan het publiek om online criminaliteit te melden aan de politie door gemakkelijke en toegankelijke online tools aan te bieden.

⁴¹ Wennekes, L., (2016)

Om de ontwikkelingen in de cybercrime bij te houden of liever voor te zijn, zijn hoog opgeleide creatieve ICT-specialisten nodig. Om hun talenten in te zetten op het terrein van cybercrime bestrijding moeten ze ruimte hebben om zich verder te ontwikkelen. In België is daartoe een aantal jonge mensen aangetrokken om zo een nieuwe digitaal elan binnen de politie te brengen. Daarnaast is er de noodzaak om op het gebied van het gebruik van de reguliere of opkomende digitale middelen en sociale media de competenties bij te houden. Dat vergt enerzijds instructies, of bijscholing, maar ook in hoge mate *hands on* leren en bij elkaar de kunst afkijken.

5 Demografische ontwikkelingen, arbeidsmigratie en vluchtelingen

5.1 De ontwikkelingen

Demografische ontwikkelingen in de wereld, in Europa en in Nederland beïnvloeden het werk van de betrokkenen bij gebied gebonden politie werk.

Als gevolg van de komst van vluchtelingen en asielzoekers verandert de samenstelling van de bevolking. In de afgelopen decennia liep het aantal asielaanvragen per jaar sterk uiteen. In 1994 deden ruim 50.000 mensen een asielaanvraag, tot 2001 lag het aantal asielaanvragen voortdurend boven de 20.000. In de jaren daarna schommelt het aantal tussen de 10.000 en 15.000 per jaar, in 2015 stijgt het aantal aanvragen naar bijna 60.000. In de eerste helft van 2016 vragen 8.422 mensen asiel aan in Nederland, waarvan 1.451 Syriërs. Beduidend minder dan in het half jaar ervoor: in de laatste zes maanden van 2015 ging het om 37.268 mensen waarvan 17.274 Syriërs. Vergelijkbare ontwikkelingen zijn te zien in de arbeidsmigratie binnen Europa. Beide vormen van arbeidsmigratie brengen mensen naar Nederland. Aan het eind van 2016 waren dat 21 duizend Syriërs, 3 duizend Eritreeërs en 2 duizend Ethiopiërs.⁴²

Naast asielzoekers vestigden zich ook EU arbeidsmigranten in ons land, met name uit Polen (9 duizend). Ook vanuit India komen de laatste jaren meer migranten naar Nederland⁴³. 70 procent van Nederlandse gemeenten waar migranten uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa wonen, ervaart knelpunten ten aanzien van deze doelgroep. Toch heeft 61 procent geen gericht beleid voor deze groep nieuwe migranten⁴⁴. Naast de verschuivingen in de bevolkingssamenstelling door de komst van mensen van elders, zijn er ook belangrijke nationale demografische ontwikkelingen waar te nemen. Een van de ontwikkelingen is de vergrijzing, en inmiddels de toename van het aantal oude ouderen. Zowel mannen als vrouwen worden steeds ouder. Voor mannen was in 1980 de levensverwachting bij geboorte 72,5 jaar en voor vrouwen 79,2 jaar. Langzaam maar zeker wordt dit verschil tussen mannen en vrouwen kleiner. In 2040 is naar verwachting de levensverwachting bij geboorte verder opgelopen naar 84,1 jaar voor mannen en 86,9 jaar voor vrouwen⁴⁵.

Tegelijk vindt er een verstedelijking plaats, waarbij de ouderen vaak achterblijven in de plattelands gebieden, terwijl jongeren in toenemende mate naar de stad trekken. Die trek naar de stad is ook waarneembaar bij de burgers met een migratieachtergrond, hetzij van binnen de EU of ook van daarbuiten. De Randstedelijke bevolking (de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) groeit hierdoor van 7,9 miljoen in 2012 naar 8,9 miljoen in 2040.⁴⁶

Bij die trek naar de steden geldt dat de randstand daarin een relatief grote aantrekkingskracht heeft. Het gevolg is een verstedelijking, die zich concentreert in de Randstad en een leegloop van het platteland met als gevolg leegstand. De gevolgen van deze ontwikkelingen laten zich op veel manieren zien. Steden breiden zich uit, groeien aan elkaar. Er ontstaan grote stedelijke gebieden, maar zonder de traditionele opbouw ervan. Op het platteland dreigt een daling van het voorzieningenniveau en ook leegstand. Die leegstand trekt criminelen aan. Leegstaande bedrijfsgebouwen worden de laatste

⁴² Trends in Nederland (2016), p. 9

⁴³ Trends in Nederland (2016), p. 9

⁴⁴ Gruijter, de. M. en Razenberg, (2015)

⁴⁵ De Nederlandse bevolking in beeld - Verleden Heden en Toekomst (2014)

⁴⁶ De Nederlandse bevolking in beeld - Verleden Heden en Toekomst (2014)

jaren steeds meer voor criminele activiteiten gebruikt, zoals drugslabs of afvaldumping.⁴⁷ Criminelen opereren op afgelegen plaatsen die voor hen gunstig zijn, zoals plattelandsgemeenten met leegstaande stallen en schuren: ideaal voor drugsproductie en weinig politie.⁴⁸

Multiculturele ontwikkelingen

De trek naar de Randstad betekent een verjonging van de Randstad en tegelijkertijd neemt ook het aandeel van mensen met een migratieachtergrond toe. Dat heeft culturele invloeden en zal zich ook laten zien in de taaldiversiteit. De bevolking van de vier grote steden groeide in 2016 zowel door natuurlijke groei, als door buitenlandse migratie. Met andere woorden: er werden meer baby's geboren dan dat er mensen overleden en er vestigden zich meer immigranten dan dat er inwoners emigreerden. Vooral in Amsterdam kwamen veel immigranten en werden veel baby's geboren. Daar staat tegenover dat Amsterdam, net als Den Haag en Utrecht, inwoners verloor door binnenlandse verhuizingen. Dat was ook in 2015 al het geval. In vergelijking met de periode 2008-2014 verlaten weer meer gezinnen de grote steden. Zij vestigen zich voornamelijk in de randgemeenten. Van de vier grote steden trok in 2016 alleen Rotterdam iets meer inwoners uit andere gemeenten aan dan dat er Rotterdamers naar elders in Nederland verhuisden.⁴⁹

5.2 Implicaties van de demografische ontwikkelingen

De demografische ontwikkelingen hebben gevolgen voor verschillende delen van Nederland. De grote steden worden groter; Leegloop dreigt voor plattelandsgemeenten buiten de Randstad. Steden en dorpen in Randstad groeien aan elkaar tot grote gehelen. Verschillende gebieden vragen om verschillende expertise bij de politie. De samenstelling van de burgerij in verschillende gebieden stelt andere eisen aan de samenstelling van de daar functionerende basisteams. Om met de burgers in contact te staan zal het in grote steden steeds meer van belang zijn om de ontwikkelingen in Jeugdtaal, straattaal te volgen, maar ook om vreemde talen te spreken. Ook de concentratie van leeftijdsgroepen in verschillende delen van het land, de vergrijzing van het platteland en de verjonging van de Randstad brengt eigen accenten met zich mee, waaraan taakaccenten van wijkagenten, operationele experts en specialisten gerelateerd moeten zijn.

Een en ander vraagt om bezinning op de teamsamenstelling van basisteams, zowel naar herkomst, alsook naar deskundigheid. De organisatie van de politie heeft moeite ervoor te zorgen dat de politie een afspiegeling vormt van de diverse Nederlandse samenleving wat spanningen met zich mee brengt. De politie erkent het belang en de noodzaak om diversiteitsbeleid te laten slagen.⁵⁰

De politie streeft ernaar een afspiegeling te zijn van de samenleving, die herkenbaarheid is en herkend wordt door de burgers. Om dat te verwezenlijken is gerichte werving van personeel nodig. Dat vraagt niet alleen een wervingsinspanning naar buiten toe, maar ook een interne cultuurontwikkeling. Om de diversiteit binnen de politie te realiseren zal een extra inspanning geleverd moeten worden. Pas wanneer er voldoende diversiteit binnen de politie is om nieuwkomers met een migratie achtergrond zich thuis te laten voelen en welkom, zal de aantrekkingskracht van het beroep onder hen weer toenemen.

⁴⁷ T.J.A. Gies, W. Nieuwenhuizen, H.S.D. Naeff, I. Vleemingh en M. Paulissen (2016)

⁴⁸ van der Torre, E. (2015)

⁴⁹ 2016: grote steden groeien door geboorten en immigratie (2017)

⁵⁰ Diversiteit, zie : <https://www.politie.nl/themas/diversiteit.html>

5.3 Professionalisering in het licht van demografische ontwikkelingen

De demografische ontwikkelingen zoals geschetst in dit hoofdstuk, beïnvloeden de samenstelling van de bevolking in de wijken. Wijkagenten en andere betrokken medewerkers in het gebiedsgebonden werk zullen daarop moeten inspelen. Dat vraagt naast een andere teamsamenstelling (afspiegeling) ook andere aanvullende, of versterkte competenties. Die competenties hebben vooral betrekking op:

- Kennis van talen en culturen. Daarbij gaat het niet alleen om de kennis die nodig is om zelf met mensen met een migratie achtergrond om te gaan, maar ook kennis over de gevoeligheden in hun leefsituaties en onderlinge communicatie.
- De geschetste verjonging van de Randstad zal ook zijn culturele effecten hebben op het gebruik van jeugd en straattaal; groepsvorming en gedrag.

Met een mix van maatregelen op het terrein van team samenstelling enerzijds en competentie ontwikkeling anderzijds kan de politie werken aan het veiligheidsgevoel van de burgers en het vertrouwen in de politie dat daarbij hoort.

De politie werkt hard aan ontwikkelingen op dit punt in onder meer programma's als "de kracht van het verschil" alsook "Roze in Blauw" een programma rond gender *issues*. De politie werkt er hard aan om de ambitie er altijd en voor iedereen te zijn. In de wijk én als werkgever. De komende jaren gebeurt dat met het programma 'de Kracht van het Verschil'. Dit programma kent vier speerpunten:

- het versterken van de verbinding met alle groepen in de samenleving;
- een betere aanpak van discriminatie;
- het ontwikkelen van een werkcultuur bij de politie waar een ieder zichzelf kan zijn en daarom gewaardeerd wordt;
- meer diversiteit in de samenstelling van teams.⁵¹

De demografische ontwikkelingen met hun consequenties voor de samenstelling van de bevolking, vragen om benaderingen die leiden tot verbinding en tot groeiende cohesie. De internationale ervaringen op dit punt maken duidelijk dat een gebiedsgebonden benadering in dit opzicht vergelijken-derwijs effectief is. In de gegroeide situatie zoals in Parijs is te zien hoe het verlies van contact met, en in de wijken, tot een verharding van de situatie kan leiden.

⁵¹Diversiteit, zie : <https://www.politie.nl/themas/diversiteit.html>

6 Radicalisering, terrorisme en terreurdreiging

6.1 De ontwikkelingen

Gebeurtenissen in de afgelopen jaren laten zien dat radicalisme en terrorisme dichterbij komen. De terroristische aanslagen van IS in Parijs, Brussel en Kopenhagen laten op indringende wijze de aard en omvang zien van de huidige terroristische dreiging tegen Europa. Deze dreiging gaf het Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) aanleiding het dreigingsniveau in 2015 vast te stellen op 'substantieel' (niveau 4 op een schaal van 5). Al zijn er niet direct concrete aanwijzingen voor aanslagen in Nederland, de kans erop is reëel. Naast de dreiging die uitgaat van IS blijft de dreiging bestaan van grootschalige aanslagen in Europa door al Qa'ida.⁵²

In Nederland blijft de jihadistische dreiging voorlopig de voornaamste, hoewel de kans op gewelddadige incidenten van zowel extreemrechts als extreemlinks in Nederland sinds 2015 is toegenomen⁵³. Het dreigingsbeeld in Nederland kenmerkt zich door internationale netwerken. Denk aan de actuele problematiek van jihadistische uitreizigers en hun terugkeer, de snelle wisselwerking tussen gebeurtenissen in het Midden- Oosten en Noord-Afrika en jihadistische groepen in het Westen. Terugkeerders en jihadisten uit het Westen vormen een risico en kunnen over gaan tot het plegen van geweld.⁵⁴ Via het internet en sociale media proberen jihadistische netwerken propaganda te verspreiden. Dat leidt ertoe dat in Nederland verblijvende ontvankelijke individuen kunnen overgaan tot een impulsieve daad. De rol van actualiteiten als 'trigger' mag daarbij niet worden onderschat".⁵⁵

Deze ontwikkelingen vragen om een onderbouwde aanpak waarin de politie een belangrijke sleutelrol kan vervullen. Het vroegtijdig herkennen en signaleren van radicalisme is zeker geen verantwoordelijkheid van de politie alleen. De Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (AIVD) en de samenwerking met de Regionale Inlichtingen Diensten (RID) en de gemeenten hebben eveneens een belangrijke rol in het bestrijden van radicalisme. Voor de politie en de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten geldt dat zowel radicalisering als mogelijk terrorisme of andere geweldpleging vanuit extremistisch gedachtegoed al vele jaren behoren tot het werkterrein.⁵⁶

In de volgende paragrafen wordt een beeld geschetst hoe ontwikkelingen op het gebied van radicalisering en terrorisme van invloed zijn op GGP, welke knelpunten ervaren worden en welke aanpak daarbij past en eventueel welke vorm van professionalisering.

6.2 Implicaties van radicalisering en terreur(dreiging)

Sinds de aanslagen van 11 september 2001 zijn de eerstelijns werkers (wijkagent) binnen de politie meer expliciet betrokken bij de aanpak van terrorisme. Met name in de grotere korpsen zoals Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond werd er een gestart gemaakt met het ontwikkelen van

⁵² NCVT/Ministerie van Veiligheid en Justitie (2015)

⁵³ NCVT/Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016)

⁵⁴ NCVT/Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016)

⁵⁵ NCVT/Ministerie van Veiligheid en Justitie (2015)

⁵⁶ Instituut voor Veiligheid- en Crisismanagement (2008)

trainingen en het formuleren van indicatoren die de politie in staat moeten stellen tot signalering.⁵⁷ Dit heeft er in de loop van de jaren toe geleid dat wijkagenten een duidelijke rol en taak hebben gekregen met betrekking tot het herkennen van radicalisering in de wijk.⁵⁸

Lange tijd waren onderwerpen als terrorisme, rekrutering en omgaan met politiek activisme voornamelijk belegd bij specialisten binnen de politie en bij bijvoorbeeld de Regionale Inlichtingen Dienst (RID)⁵⁹. Tegenwoordig is het een zaak van meer betrokkenen binnen de politie niet slechts van de specialisten maar ook anderen in de basisteams. Op lokaal niveau is een belangrijke rol weggelegd voor de wijkagent. Dat is een ervaren politiefunctionaris die een groot deel van de werktijd besteedt aan de leefbaarheid en veiligheid in de wijk of woonkern. Ongeveer tachtig procent van zijn/haar werk bestaat uit het werken voor de wijk. Door informatie uit de wijk is een wijkagent in staat om problemen in een buurt tijdig te onderkennen en mogelijk te voorkomen. Dat geldt ook voor radicaliseringsprocessen.⁶⁰ In de praktijk van het politiewerk blijkt die opgave echter complex. Respondenten laten weten dat de praktijk weerbarstig is en dat het steven om 80 % van de tijd aan de wijk te besteden vaak niet wordt gerealiseerd.

Het is aan de politie om verdachten op te sporen en over te dragen aan justitie. Daarnaast werkt de politie aan de veiligheid in de buurt. Maar als het gaat om radicalisering of jihadisme, is het niet eenvoudig vast te stellen wat dat veiligstellen precies inhoudt. Achteraf is het vaak goed te reconstrueren waarom mensen radicaliseren. Van politiemensen wordt echter verwacht dat zij signalen vroegtijdig herkennen. Die vroege signalering vereist gedegen kennis van de bij het proces van radicalisering behorende indicatoren.

Aanpak

Ten aanzien van het eerste knelpunt, het signaleren van gevaar hanteert de politie modellen om bij specifieke (etnische of culturele) groepen in buurten te herkennen wat er gaande is en mogelijk op radicalisering en gewelddadig extremisme duidt. Het Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) beschrijft twee modellen. Het eerste model onderscheid drie indicatoren (de drie I's) die handvatten kunnen bieden bij het herkennen van radicaliseringsprocessen met betrekking tot veranderd gedrag. Het gaat om 1) ideologie, 2) indicatoren betreffende gedrag en 3) identiteit en uiterlijk. En andere soortgelijk model voor agenten om tijdens hun werk signalen op te vangen en te duiden als mogelijke voorbereidingen voor terroristische acties, zijn de zes V's⁶¹. De patronen of indicatoren van terrorisme die te herkennen zijn aan de hand van de zes V's zijn: Valuta, verblijf, voorbereiding, voorwerpen, vervoer en valse documenten⁶². Hieronder in het schema weergegeven.

⁵⁷ Instituut voor Veiligheid- en Crisismanagement (2008)

⁵⁸ Nicolien Kop en Hans Moors (2015)

⁵⁹ Instituut voor Veiligheid- en Crisismanagement (2008)

⁶⁰ Nicolien Kop en Hans Moors (2015)

⁶¹ NCTV/Ministerie van Veiligheid en Justitie (2014)

⁶² NCTV/Ministerie van Veiligheid en Justitie (2014)

Dergelijke schema's bieden wellicht houvast; tegelijkertijd moet de betrekkelijkheid van de lijsten van indicatoren onderkend worden. Een te strakke toepassing van lijsten met indicatoren kan leiden tot misclassificatie. Door misclassificatie en stigmatisering, wat radicalisering juist in de hand werkt.⁶³ Met betrekking tot het herkennen van radicalisering in een wijk hebben wijkagenten een duidelijke rol en taak. Wanneer zij constateren dat er ronselaars actief zijn in een wijk of dat bepaalde groepen of individuen radicaliseren zijn er een aantal, dat de wijkagent doet. Wijkagenten constateren een probleem en proberen contact te maken met jongeren waarover zij signalen ontvangen en daar waar nodig ondernemen zijn actie.⁶⁴

Als agenten signalen waarnemen melden zij dat bij de regionale informatiecoördinator. Ook denkbaar is dat medewerkers van andere (gemeentelijke) instellingen of organisaties in hun dagelijkse werk dit soort situaties tegenkomen. Het is van belang dat zij hierop alert zijn en zorgwekkende signalen bij de politie melden".⁶⁵

Het belang van het verkrijgen en borgen van informatie en het delen ervan is noodzakelijk om binnen de politie en met ketenpartners ervaring op te doen in de meest effectieve aanpak om radicalisering en jihadisme te herkennen.⁶⁶ Effectieve netwerken zijn van belang bij de preventie van radicalisering. Voor een goede lokale samenwerking, moet de politie als netwerker binnen een bepaalde regio of buurt contacten onderhouden met verschillende partijen, waaronder scholen en gemeenten. Scholen spelen een rol in het herkennen van radicalisering en moeten dit kunnen melden bij de wijkagent of een contactpersoon bij de politie. Daarnaast kunnen scholen bijvoorbeeld samen met de gemeente, jongerenwerkers, welzijnswerk, verenigingsleven en de politie kijken hoe zij radicalisering het beste kunnen tegengaan.⁶⁷

Om verbinding te maken met groepen en individuen in een wijk vraagt is een gerichte aanpak nodig. Ten eerste, om goed te kunnen signaleren en handhaven, moet de politie ingebed zijn in de buurt maar ook toegang hebben tot informatie die regionaal en landelijk wordt verzameld. Dat betekent dat de politie in staat moet zijn om contact te leggen en informatie uit te wisselen. Deze informatie vormt de basis voor ingrijpen. De 'ogen en oren' van de politie op wijk en buurtniveau zijn van onge-

Signalen van voorbereidingshandelingen

Valuta	Vals geld, grote hoeveelheden contant geld of vreemde valuta, ongebruikelijke financiële transacties, fraude met sofnummers en financiële gegevens, plegen van geldverschaffende criminaliteit.
Verblijf	Regelmatige bewonerswisselingen, langdurige afwezigheid van bewoners, frequente in- en uitloop van personen, illegale bewoning, afwijkend gebruik van opslagplaatsen.
Vorbereiding	Video's of foto's maken van mogelijke doelen, samenstellen van plattegronden, observeren bewakingsprocedures, verdacht ophouden in de nabijheid van risico-objecten.
Voorwerpen	Plattegronden, bouwtekeningen, navigatiemiddelen, militaire of chemische handboeken, observatiemiddelen, stoffen om explosieven mee te maken, wapens.
Vervoer	Auto als observatievoertuig, buitenlands kenteken, langdurig onbeheerd achtergelaten auto, aankoop auto via contante betaling, diefstal bedrijfsauto/klein vaartuig.
Valse documenten	Paspoorten, rijbewijzen, creditcards, verblijfsvergunningen, veelvuldige aangifte vermissing documenten.

⁶³ Kool, Wouter de (2007) p. 4-8

⁶⁴ Nicolien Kop en Hans Moors (2015)

⁶⁵ NCTV/Ministerie van Veiligheid en Justitie (2014)

⁶⁶ Nicolien Kop en Hans Moors (2015)

⁶⁷ Aanpak radicalisering in het onderwijs (2015) Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/inhoud/aanpak-radicalisering-in-het-onderwijs>

kend belang, net als 'de mond': het leggen van contact, de presentiedialoog. Dat brengt de wijkagent echter wel in een lastig spanningsveld dat veel van diens professionaliteit en menselijkheid vergt⁶⁸.

In de praktijk is het werken aan vertrouwen tussen politie en burger van groot belang. Burgers zijn een belangrijke bron van informatie. In het ideale geval is er nauw contact tussen lokale autoriteiten en diverse etnisch/religieuze groepen, op basis van wederzijds respect en vertrouwen. Maar burgers zullen, evenals professionals, willen weten hoe gehandeld is naar aanleiding van een signaal, of ten minste willen horen waar het signaal is beland. Zonder die informatie kan het vertrouwen dat in de lokale gemeenschap wordt opgebouwd onder druk komen te staan.⁶⁹

In de praktijk blijkt ook dat wanneer een wijkagent in een wijk radicalisering constateert en dit via het informatiesysteem meldt de regie verliest over de casus. Dit kan leiden tot een loyaliteitsconflict met informanten en of de radicaliserende persoon zelf. Niettemin is de informatiepositie van de wijkagent (zoals wie in welke auto rijdt, wie contact heeft met wie, of iemand van plan is naar Syrië uit te reizen) voor het opsporingsonderzoek uiterst waardevol. Het delen van deze informatie speelt een belangrijke rol en daar maakt de recherche gebruik van.⁷⁰

6.3 Professionaliseren

Op het gebied van deskundigheidsbevordering maken gemeenten gebruik van verschillende trainingsprogramma's die in de afgelopen jaren zijn ontwikkeld. Dit geldt evenzeer voor de politie. Met betrekking tot de beschreven aanpak van de politie op het gebied van radicalisering en het herkennen daarvan wordt aan GGP medewerkers binnen de politieacademie de basistraining radicalisering en terrorisme aangeboden. Daarin worden agenten zich bewust dat radicalisering in elke regio kan plaatsvinden. Zij worden voorbereid op de taken die agenten hebben bij de vroegsignalering van het radicaliseringproces en op de toepassing van het 3 I en 6 V model om radicalisering te signaleren. Daarnaast wordt helder gemaakt op welke wijze informatie over het radicaliseringproces in de korps-systemen verwerkt hoort te worden en hoe de informatierouting en deling dient te verlopen⁷¹.

Professionalisering EU breed

In België spelen (wijk) agenten ook een belangrijke rol ten aanzien van het voorkomen en herkennen van radicalisering. Het wordt belangrijk gevonden dat lokale politiemedewerkers dicht bij de gemeenschappen staan in wijken. Samenwerking en verbinding zoeken met partners in een bepaalde regio wordt gezien als een manier om signalen vroegtijdig te herkennen en bestrijden. Om lokale politiemedewerkers hierbij te helpen is er in 2013-2014 een training opgezet als een bijdrage om politiemedewerkers in een vroeg stadium te leren signalen te herkennen en manieren om daarbij te handelen.

Het CoPPRa (Community Policing Preventing Radicalisation) project werd gefinancierd door de EU en de Belgische Federale Politie⁷² en in een periode van negen maanden (sept 2013- Mei 2014) hebben meer dan 4000 agenten (officieren) en burgers de Coppra training van 8 uur gevolgd. Onderwerpen die aan bod kwamen waren:

⁶⁸ Nicolien Kop en Hans Moors (2015)

⁶⁹ NCTV/Ministerie van Veiligheid en Justitie (2014)

⁷⁰ Nicolien Kop en Hans Moors (2015)

⁷¹ Basistraining radicalisering en terrorisme (2016)

⁷² Community Policing Preventing Radicalisation and Terrorism (CoPPRa)(2009)

- EU wettelijke kader, strategieën en aanbevelingen in het kader van terrorisme.
- Het radicaliseringsproces, indicators en context
- De verschillende ideologieën en terroristische extremistische groeperingen, bewegingen en activiteiten in Europa
- Specifieke casussen en eenmansacties (zo genaamde *lone wolves*)
- Community oriented and intelligence policing praktijken

Maatwerk is om alle vormen van radicalisering te kunnen aanpakken van belang. De aanpak van jihadisme vraagt daarom een specifieke, casusgerichte aanpak. Daarvoor is een leidraad ontwikkeld waarbij deelnemende partners vanuit een gedeeld beeld interventies vast stellen om potentiële jihadgangers en terugkeerders extra in de gaten te houden, en waar mogelijk los te weken uit het extremisme. Onderstaande links bevatten richtlijnen over het omgaan met radicalisering voor medewerkers op allerlei niveaus.

Veiligheidshuizen http://www.veiligheidshuizen.nl/publicaties/radicalisering#.WJMF4H_OZVo

Gemeente VNG https://vng.nl/files/vng/publicaties/2015/20150528-gemeenten_en_radicalisering.pdf

7 Internationalisering van misdaad en ondermijnende criminaliteit

7.1 De ontwikkelingen

Daling criminaliteit

In het afgelopen decennium is er een dalende trend zichtbaar voor zowel de geregisteerde criminaliteit als het aantal verdachten. Volgens het CBS werkt de daling “door in de hele strafrechtelijke keten, waar onder andere politie, OM en rechter toe behoren.”⁷³

“In 2015 registreerde de politie ruim 960.000 misdrijven, 4,6% minder dan in 2014. Daarmee nam de geregisteerde criminaliteit in de periode 2007-2015 af met 26%”.⁷⁴ “Die daling treedt over de hele linie op, dus bij heel verschillende groepen misdrijven. Het aantal personen dat zegt slachtoffer te zijn geworden van criminaliteit vertoont een vergelijkbare dalende trend”.⁷⁵

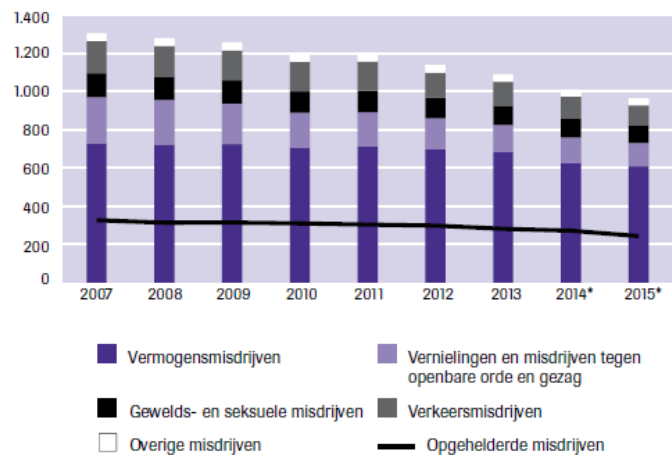
Verschiedende wetenschappers wijzen er echter op dat er kanttekeningen te plaatsen zijn bij de daling van het aantal misdrijven. Men twijfelt niet aan de betrouwbaarheid van de cijfers, maar wel aan de conclusies en hypotheses die eraan worden gekoppeld. Cijfers kunnen makkelijk verkeerd geïnterpreteerd worden en er blijven altijd een heleboel misdrijven die niet meegeteld worden. Er is geen duidelijke verklaring te geven en waarschijnlijk spelen meerdere factoren een rol. De daling kan ook het gevolg zijn van de opkomst van ander type misdaden.⁷⁶ Respondenten geven aan dat het mogelijk is dat een deel van de misdaad onzichtbaar is mede omdat er veel misdrijven plaatsvinden waar geen aangifte voor wordt gedaan. Denk aan drugsgelateerde criminaliteit.

Internationalisering

De georganiseerde criminaliteit verspreidt zich wereldwijd. “De veiligheidssituatie in Europa staat de laatste jaren in toenemende mate onder spanning, omgeven als het continent is door een gordel van instabiliteit. “Grote aantallen migranten, radicalisering van gemarginaliseerde groepen en toenemende logistieke mogelijkheden voor criminele netwerken zijn voor de politie relevante symptomen van deze instabiliteit”.⁷⁷

“Misdadefenomenen die al jarenlang tot de Europese prioriteiten behoren, tonen zich persistent en de plegers zijn in toenemende mate flexibel, adaptief, innovatief en actief op meerdere fronten”.⁷⁸

Geregisteerde en opgehelderde misdrijven naar delictgroep, x 1.000

⁷³ Daling criminaliteit aantal verdachten en strafzaken (2015)

⁷⁴ Criminaliteit en rechtshandhaving (2015)

⁷⁵ Daling criminaliteit aantal verdachten en strafzaken (2015)

⁷⁶ Waarom dalen de misdaadcijfers (2015)

⁷⁷ ‘Het grenzeloze werkveld van de politie. Externe veiligheidsontwikkelingen en hun implicaties voor internationale samenwerking’ (2016)

⁷⁸ Serious and Organised Crime Threat Assessment (2013)

De verandering zit dus niet zozeer in de aard van de misdaad, maar veeleer in de manier en de snelheid en flexibiliteit waarmee hij zich ontwikkelt en manifesteert.

“Europol noemt fraude en financiële criminaliteit als opkomende criminaliteitsdreigingen. Enerzijds omdat *organised crime groups* zich steeds meer met zeer lucratieve vormen van fraude bezighouden, anderzijds door een groeiend besef dat vormen van fraude die in het verleden als ‘*poor business routines*’ werden beschouwd, wel eens onder de definitie van georganiseerde criminaliteit zouden kunnen vallen”.⁷⁹ Een voorbeeld daarvan is het volgende: “De reacties in West-Europese gemeenschappen op de coup poging in Turkije en op de conflicten in Syrië en Irak tonen een nauwe relatie met interne en externe veiligheid die rechtstreeks invloed heeft op de openbare orde in Nederlandse wijken”.⁸⁰

Ondermijnende criminaliteit

Met Ondermijnende criminaliteit bedoelen we de ondermijnende gevolgen van (meestal georganiseerde) misdaad.

Ondermijnende criminaliteit is misdaad die maatschappelijke structuren of het vertrouwen daarin schaadt. Dit soort criminaliteit wordt vaak gepleegd in criminele samenwerkingsverbanden en gaat niet zelden gepaard met geweld, bedreiging en intimidatie. Mensenhandel, de productie van en handel in drugs, witwassen, financieel-economische criminaliteit (fraude) en cybercrime: het draait allemaal om het verdienen van zoveel mogelijk geld. Aan de andere kant worden burgers en de samenleving bedreigd door terrorisme, dat primair ideologisch is gedreven.⁸¹

De Veiligheidsagenda 2015-2018 noemt de volgende prioriteiten:

- Ondermijnende criminaliteit
- Cybercrime
- Horizontale fraude
- Kinderporno, waarvan is gesignaleerd dat dit delict mede als gevolg van digitalisering meer internationaal is geworden. Verder wordt grensoverschrijdend seksueel misbruik van kinderen, ook kindersktoerisme genoemd, als prioriteit aangemerkt
- High impact crimes

Ondermijnende criminaliteit omvat meer dan deze prioriteiten. Het is een breed gedefinieerd koepelbegrip waaronder ook drugscriminaliteit, witwassen/vastgoed, mensenhandel en -smokkel, fraude en milieucriminaliteit vallen. Ook worden er regionale accenten aangegeven zoals ‘de aanpak van outlaw motor gangs’.⁸²

“Georganiseerde misdaad, terrorisme en financieel-economische criminaliteit (ondermijnende criminaliteit genoemd) vormen een serieuze bedreiging voor de samenleving. Criminele samenwerkingsverbanden houden zich bezig met ernstige delicten als de productie en handel van drugs (cocaïne, heroïne, synthetische drugs, hennep), mensenhandel en mensensmokkel, terrorisme, witwassen,

⁷⁹ ‘Het grenzeloze werkveld van de politie. Externe veiligheidsontwikkelingen en hun implicaties voor internationale samenwerking’ (2016)

⁸⁰ ‘Het grenzeloze werkveld van de politie. Externe veiligheidsontwikkelingen en hun implicaties voor internationale samenwerking’ (2016)

⁸¹ Ondermijnende criminaliteit (2016). Zie: <https://www.om.nl/onderwerpen/ondermijnende/>

⁸² ‘Het grenzeloze werkveld van de politie. Externe veiligheidsontwikkelingen en hun implicaties voor internationale samenwerking’ (2016)

corruptie, fraude en milieucriminaliteit. Ondermijnende criminaliteit betreft veelal stelselmatig gepleegde criminaliteit. Waar daders vaak landelijk en/of internationaal opereren, heeft ondermijnende criminaliteit tegelijkertijd op lokaal niveau veel uitingsvormen en verbindingen. Ondermijnende criminaliteit is of lijkt vaak onzichtbaar, maar kan zich ook manifesteren in de publieke ruimte door intimidatie, geweld, overlast, negatieve effecten voor de volksgezondheid en schade aan het milieu”⁸³.

“Een Brabantse burgemeester vertelt hoe de georganiseerde criminaliteit op lokaal niveau infiltreert in de politiek. De verantwoordelijke instanties – van zorgverlener tot opsporing – blijken de kennis, contacten en informatie te ontberen om adequaat te signaleren en acteren. Burgers verliezen hierdoor het vertrouwen in hun overheid. De suggestie ontstaat dat we bij ondermijning te maken hebben met een nieuw en plotseling opgekomen fenomeen. Of dat beeld klopt, is nog maar de vraag, maar allerlei vaak breed in de media uitgemeten excessen laten wel zien dat het probleem de overheid steeds meer boven het hoofd dreigt te groeien: op landelijk en – vooral – lokaal niveau”⁸⁴. Geraadpleegde respondenten geven weliswaar aan dat ondermijnende criminaliteit an sich niet nieuw is, maar dat het wel toeneemt. Het speelveld waarin criminaliteit zich afspeelt is niet veranderd, maar de methodieken en verschijningsvormen wel⁸⁵. Verschillende soorten criminaliteit zijn dus niet nieuw maar de snelheid waarmee ze zich ontwikkelen en de methodieken die gebruikt worden wel. Er blijkt verder sprake te zijn van verschuiving van locaties. Vroeger zaten hennepkwekerijen in flatjes, nu ook vaak in luxe woonwijken. GGP speelt een cruciale rol aan de voorkant van het proces bij de preventie van criminaliteit. Een voorbeeld daarvan is het sluiten allianties met woningcorporaties om hennep teelt tegen te gaan.

Naar verwachting zal ‘ondermijnende criminaliteit’ de komende jaren meer aandacht behoeven. De huidige ontwikkelingen laten zien dat er een verbreding is van de aanpak van georganiseerde en grensoverschrijdende criminaliteit. Voorheen richtte men zich op het strafrechtelijk tegen gaan van grote criminele organisaties. Maar men beseft inmiddels “dat georganiseerde criminaliteit in toenevende mate legale structuren als horeca, vastgoed, vervoer en financiële en juridische dienstverlening” infecteert⁸⁶.

7.2 Implicaties voor het politiewerk

Om adequaat te kunnen opereren temidden van de verschuivende, ondermijnende en internationaliserende criminaliteit, is kennis van zaken nodig. Toenemende expertise op het gebied van deze zich ontwikkelende vormen van criminaliteit is nodig om signalen te kunnen opvangen, informatie te kunnen interpreteren en prioriteren. De gevoeligheid van veel informatie vraagt om politieke en strategische sensitiviteit. Daarnaast moeten de agenten de wegen kennen om aan hun informatie te komen en om hun informatie te delen, te analyseren en te vertalen in handelen. Met de schaalvergroting en de internationalisering van de georganiseerde misdaad wordt dat een steeds complexere taak. De wijkagent is in de uitvoering van die taak onmisbaar. Geraadpleegde experts en professionals laten weten dat er daarnaast, in samenwerking met de wijkagenten, ook hoger opgeleide mensen moeten worden ingezet nu de complexiteit van de problemen zo toeneemt. Bepleit

⁸³ Rapportage aanpak georganiseerde ondermijnende criminaliteit 2015 (2016)

⁸⁴ Emile Kolthoff & Sjaak Khonraad (2016)

⁸⁵ Focusgroep 14 november 2016

⁸⁶ Interview Gerrit van der Berg (2015)

wordt om te zoeken naar een sterke binding tussen de operationele kracht van de wijkagentene en de denkracht en strategische competenties van de operationele experts en specialisten.

In het zoeken van de samenwerking ervaren OM en politie, maar ook bij kleine gemeenten een gebrek aan capaciteit. Daardoor is er vaak strijd om de inzet van mensen".⁸⁷

Karn (2013) beschrijft in zijn boek *Policing and Crime Reduction* een aantal elementen die van belang zijn bij het terugdringen van misdaad. Om criminaliteit te verminderen en daders op te sporen is het effectief gebleken wanneer de politie zich bezig houdt met het identificeren en het managen van risico's, waarbij er gericht wordt op specifieke personen (veelplegers, herhaalde slachtoffers) en plaatsen (hoge criminaliteitsgebieden) in plaats van focussen op arresteren, veroordelen en straffen. Het is belangrijk dat de juiste tactieken gebruikt worden. In Engeland is gebleken dat rechtshandhaving samen met situationele en sociale maatregelen herhaald slachtofferschap helpt voorkomen en een actieve betrokkenheid van de gemeenschap eraan bijdraagt om de effectiviteit te verhogen. Intelligence-led policing en problem-oriented policing zijn twee van de meest ontwikkelde benaderingen om de maximale effectiviteit te bereiken en criminaliteit terug te dringen. Vanuit die benaderingen moet handhaving ter bescherming van lokale gemeenschappen zich moeten richten op:

- hoge misdaadcijfers, micro-locaties waar de risico's van mogelijke schade het grootst zijn
- samenhangende problemen in plaats van op afzonderlijke incidenten. Belangrijk is het betrekken van lokale gemeenschappen bij het identificeren en prioriteren van problemen.
- samenwerking met en tussen de lokale gemeenschap en andere instanties om te komen tot een geïntegreerde aanpak om criminaliteit terug te dringen.
- het veilig stellen van de legitimiteit van de politie om te komen tot een effectieve aanpak.

Criminaliteit gaat over lokale, regionale en nationale grenzen heen. De politie krijgt te maken met cultureel diverse wijken en gemeenschappen die vragen om een nieuwe benadering. Het is een uitdaging om het vertrouwen te winnen van gemeenschappen en te voldoen aan die verwachtingen. Behalve om intensivering van samenwerking vragen de ontwikkelingen om een radicale verandering in informatiebeheer en effectieve methoden om informatie te verzamelen, te delen en te analyseren. Dat is nodig ten behoeve van strategische besluitvorming. Het ontwikkelen van de daartoe benodigde informatie competenties is cruciaal voor het effectief oplossen van problemen. Het gaat daarbij om het verzamelen en beoordelen van informatie, het verwerken van informatie, het onderkennen van patronen en het op grond daarvan plannen van anticiperende stappen.⁸⁸

7.3 Professionalisering

De invloed van internationalisering van de misdaad en de ondermijnende criminaliteit maakt het werk van de politie complexer en brengt daarmee hogere eisen aan beroeps competenties met zich mee. Die hogere eisen hebben betrekking op het gebiedsgebonden werk als geheel. Het gaat niet

⁸⁷ Impulsen tegen ondermijning. De Taskforce Brabant - Zeeland wetenschappelijk tegen het licht gehouden Strategisch advies (2016)

⁸⁸ Karn, J. (2013)

alleen om hogere eisen aan elke politiefunctionaris. Het gaat erom dat politiemensen gezamenlijk de competenties hebben om de complexe criminaliteit het hoofd te bieden.

De geschetste ontwikkelingen en hun implicaties vragen om competentieontwikkeling op de volgende terreinen:

- *Kennis van criminaliteitstypen.* Het huidige veiligheidsbeeld en de in het licht daarvan geldende prioriteiten. De criminaliteit ontwikkelt zich snel en grillig. Telkens steken er weer nieuwe soorten criminaliteit de kop op in nieuwe gedaanten en met nieuwe spelers. Dat vraagt om continue updating van kennis;
- *Netwerken over grenzen van wijken, regio's en landen heen.* De netwerken van criminelen verschuiven. Er ontstaan nieuwe connecties, nieuwe consortia. Om daar een antwoord op te bieden zijn ook aan de misdaadpreventie, opsporings- en bestrijdingskant telkens nieuwe samenwerkingsverbanden nodig;
- *Data verzameling, verwerking en analyse.* Het snelle en grillige karakter van de criminaliteit en het toenemende aantal betrokkenen in onder- en bovenwereld, vraagt om deskundige, gerichte en doordachte behandeling van alle informatie die omgaat tussen alle betrokkenen. Voor de politie en andere partners in het terugdringen van de misdaad brengt dat extra eisen met zich mee op het terrein van omgaan met (soorten)informatie.
- *Conceptueel denken over, en analyseren van misdaadpatronen.* Reageren op incidenten volstaat niet meer. Het gaat er steeds meer om mechanismen en patronen te zien daarop de acties te richten om de criminaliteit terug te dringen. Dat vraagt denkvermogen, daadkracht en strategie. Die vermogens hebben voeding nodig in theorie en handelingsmodelleng.
- *Multidisciplinair werken.* Gezien de complexe verhoudingen tussen onder- en bovenwereld, tussen de echte en de virtuele wereld en de grote aantallen betrokken personen en organisaties daarbij (als actoren, handlangers, gedupeerden) is het steeds belangrijker om ook aan de kant van de misdaadbestrijding de handen ineen te slaan met relevante betrokken organisaties en personen (gemeente, zorg, onderwijs, woningbouwcorporaties, sportwereld, burgerorganisaties). Daartoe is permanente ontwikkeling van veldkennis en samenwerkingscompetentie nodig;
- *Professioneel leren.* De snelle ontwikkelingen, het niveau van complexiteit en de wisselende samenstelling van partners vragen op permanente updating en upgrading van kennis. Schooling is daartoe vaak een te langzaam en te ineffektieve aanpak. Kennis delen, samenwerken, reflecteren, *job shadowing* zijn vaak sneller en effectiever. Het werken met liaison officers die meedraaien in buitenlandse politiekering is daarvan een voorbeeld, dat op andere niveaus navolging verdient.

8 Groei van toerisme, evenementen en horeca

8.1 Ontwikkelingen

Het gaat goed met Nederland. Dat is terug te zien in de toename in toerisme en de toename in evenementen en vermaak in openbare ruimten en gelegenheden. Echter, de toename van hotels, Airbnb's, horecagelegenheden, sport- en andere evenementen, straatfeesten zullen leiden tot meer overlast. Ook alcohol- (en nep)druggerelateerde zaken zullen waarschijnlijk toenemen bij een groeiend aantal bezoekers. Meer overlast en incidenten leiden tot meer druk op de politie (controleren, handhaven, verbaliseren). Daarnaast komt de politie ook meer in de bemiddelende rol om de gemeederen te bedaren door gesprekken met bewoners en belangenvereniging te hebben en door signalen door te geven aan partijen die verantwoordelijk zijn.

Toerisme

Het inkomende toerisme van Nederland vertoont een voortzettende stijgende lijn in de komende jaren.⁸⁹ In 2015 stond dit aantal op ruim 15 miljoen toeristen, en gemiddelde jaarlijkse groei van zo'n 2% van het aantal internationale aankomsten is reëel. Naast grote bezoekersaantallen per dag in de grote steden (van ±35.000 in Amsterdam tot ±3.700 in Den Haag⁹⁰), verspreid de overige helft van de toeristen zich uit over de kustgebieden en overig Nederland.⁹¹ Daarnaast heeft Amsterdam een gigantische groei ervaren in het aantal toeristen dat boekt via de Amerikaanse website Airbnb en een verdere toename wordt verwacht.⁹² In januari 2016 werden er 475% meer overnachtingen geboekt dan een jaar eerder. Hotels klagen over oneerlijke concurrentie en Amsterdammers ervaren overlast, de reizigers zouden de gewone inwoners uit het centrum verdrijven. Daarnaast is er ook nog een toename in het aantal illegale hotels in Amsterdam.

De toenemende druk op openbare ruimtes heeft invloed op verkeer en mobiliteit en zal ook consequenties hebben op het gebied van criminaliteit. Meer toeristen, die een kwetsbare groep vormen, leidt tot meer gedupeerden van potentiële daders.⁹³ Daarnaast kunnen toeristen, voornamelijk door de grote stijging van Airbnb 's zorgen voor overlast bij buurtbewoners. Hierin zal de vraag naar politie toenemen hetgeen een beroep doet op de politiecapaciteit en samenwerking met partners.

Naast een handhavende taak heeft de (wijk)agent ook een signalerende rol en treedt hij vaak bemiddelend op. Bij toenemende overlast en afnemende leefbaarheid van de inwoners zal deze rol meer tijd kunnen opeisen.

Evenementen

Jaarlijks zijn er vele duizenden evenementen, variërend van liefdadigheidsevenementen, internationale sporttoernooien, buurtbarbecues tot aan grootschalige evenementen zoals Pinkpop en Amsterdam Dance Festival. In de meeste gevallen verlopen de evenementen goed, maar in een aantal gevallen gaat het compleet mis met de nodige media-aandacht achteraf. Het Facebook-evenement Haren X wat uitliep tot rellen (2012) was daarvan een voorbeeld; datzelfde geldt voor de strandrellen in

⁸⁹ Een nadere blik op de buitenlandse bezoeker. Onderzoek inkomend toerisme 2014 (2015)

⁹⁰ Bernasco, W., & van den Berg, C. (2016)

⁹¹ Toerisme in perspectief (2016)

⁹² Duizelingwekkende groei Airbnb in Amsterdam (2016)

⁹³ Mietus, H. (2016)

Hoek van Holland (2009). Gemeenten worden overspoeld met aanvragen voor evenementen, waarbij de capaciteit vaak krap is. In gemeenten met relatief veel evenementen bouwen medewerkers relatief veel praktijkervaring op, wat kan zorgen voor een betere risicoinschatting⁹⁴. Echter, wanneer er nog nooit iets is mis gegaan, kan deze praktijkervaring (of het gebrek eraan) ook een valkuil zijn. Bij terugkerende evenementen lijken aanvragen sneller gehonoreerd te worden.

8.2 Implicaties van de groei van toerisme, evenementen en horeca

Toerisme

Door de toename van toerisme, voornamelijk in Amsterdam, staat de sociale cohesie onder de vaste bewoners onder druk. Onderzoek wijst uit dat een afname in de sociale cohesie leidt tot minder vertrouwen in de politie, en kan er toe leiden dat bewoners zelf ook de regels niet meer gaan naleven⁹⁵.

De toename van tijdelijke verhuur van woonruimte (Airbnb) is een grote veroorzaker van de verzwakking van binding in de buurt. Het is van belang dat bewoners zich altijd gesteund- en gehoord voelen in hun acties of meldingen tegen overlast. Uit onderzoek, verricht in Amsterdam, is gebleken dat de bewoners van mening zijn dat er beter gehandhaafd moet worden⁹⁶. De overlast die bewoners ervaren, zoals geluidsoverlast, komt volgens de politie van de Burgwallen Amsterdam niet vaak bij de politie terecht, maar wordt bijvoorbeeld gemeld bij de gemeente. Volgens de Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) richt de politie zich veel teveel op arrestaties en te weinig op de openbare orde op straat. Hierin is een rol voor de wijkagent weggelegd, die zich zichtbaar en open naar de bewoners kan opstellen en klachten serieus neemt. De wijkagent zou een betere relatie met de buurt moeten opbouwen en zichtbaar zijn op straat om het vertrouwen van bewoners te krijgen. Daarnaast zou de wijkagent ook actief kunnen letten op vergunningen om te bekijken of de regels worden nageleefd voor *short stay*. In hoeverre dit een landelijk beeld is, of zich beperkt tot Amsterdam is de vraag. Aannemelijk is dat het de grote steden meer raakt dan andere gemeenten.

Horeca

Met de komst van toeristen, is er ook een toename van het bezoek aan horecagelegenheden. Utrecht heeft al jaren een Convenant Veilig uitgaan⁹⁷. Hier is uit gebleken dat goede samenwerking tussen het wijkteam en horecahouders leidt tot betere geweldsaanpak, toezicht en handhaving. Een nauwe samenwerking tussen horecabeveiligers en ondernemers kan de overlast en werklasterminderen doordat er sneller en gericht te werk gegaan kan worden.

Evenementen

Bij de aanmelding van een evenement bij de gemeente wordt er aangegeven of het gaat om een A, B of C-evenement, waarin een A-evenement weinig risico's met zich mee brengt en een C-evenement veel⁹⁸. Als het een A-evenement betreft, betekent dit niet dat er geen multidisciplinaire afspraken kunnen worden gemaakt. Bij A-evenementen kan de wijkagent afspraken met de organisatoren van

⁹⁴ Schaap, S. (2015)

⁹⁵ Mietus, H. (2016), p. 49-50

⁹⁶ Mietus, H. (2016), p. 47-48

⁹⁷ Convenant IV Veilig Uitgaan: Binnenstad Utrecht 2016-2021 (2016)

⁹⁸ Adang, O., Esman, C., Vos, H., van Oorschot, W., & Stronks, S. (2014)

het aangemelde evenement, maar dit is niet verplicht. Bij iets grotere evenementen zal er overleg plaatsvinden. Van de politie zullen de wijkagent of wijkteamleiding aan het overleg deelnemen. Een minimaal bewustzijn is nodig bij de wijkagent van wat het betekent om een evenement vanuit een risicoperspectief te benaderen om aan te sluiten bij de veranderende maatschappelijke omstandigheden

Uit evaluaties van evenementen met ernstige incidenten, zoals Project X in Haren en Sunset Grooves in Hoek van Holland, blijkt dat briefings tekortschieten⁹⁹. Echter, juist voor briefings bij evenementen en speciale actie is er meer beschreven en onderwezen over de opbouw, vorm en structuur van de briefing dan voor de dagelijkse politiewerkzaamheden¹⁰⁰. Rondom een evenement is het van belang dat er enkele goede sluitende afspraken worden gemaakt rond eenduidige handhaving bij overlast en klachten tijdens en na het evenement. In alle gevallen dient de briefing voor alle deelnemers meerwaarde te hebben. Hiervoor dient een dergelijke briefing overzichtelijk, kort en zakelijk zijn. Het is van belang een aantal realistische scenario's door te spreken met alle betrokken partners. Op basis daarvan worden er specifieke afspraken gemaakt.

8.3 Professionalisering gezien de groei van toerisme, evenementen en horeca

Taken die de wijkagent uitvoert rondom evenementen:

1. Aanwezig zijn bij evenementen in de wijk,
2. Advies geven over kleine evenementen,
3. Adviseren bij groter evenementen en het verstrekken van vergunningen, en
4. Informeren van en overleg voeren met capaciteitsmanager bij evenementen¹⁰¹.

Als het gaat om de professionalisering van GGP betrokkenen heeft incident Monstertruck in Haaksbergen (2014) een aantal aandachtspunten opgeleverd met name op het terrein van vergunning verstrekking. Te weinig mensen hebben er naar gekeken, het thema veiligheid heeft te weinig aandacht gehad en hulpdiensten is niet om advies gevraagd.

Tijdens evenementen zoals kermissen, zijn er vaak ook jongerenwerkers aanwezig. Zij houden de jongeren in het oog en ondernemen actie wanneer er problemen lijken te ontstaan. Wanneer de situatie zich voordoet leggen zij in eerste instantie contact de wijkagenten. Vervolgens wordt gekeken worden hoe het aangepakt kan worden. Tot zover lijkt de rol van de wijkagent of de gebiedsgebonden medewerkers helder en is hoogstens een grotere alertheid ten aanzien van vergunningsvoorwaarden en toezicht nodig.

Evenementen coördinator wijkagent

Binnen het politiewerk vormen evenementen en Horeca ook een taak accent. Operationele experts kunnen die aspecten van het werk als speciale taak in hun taken pakket hebben. Die taak is belegd bij een "evenementen coördinator wijkagent", ofwel: iemand die het overzicht houdt en goed contact onderhoud met alle betrokkenen. De evenementen coördinator kan meekijken hoe de regelgeving wordt toegepast, onderhoudt het contact met politie, brandweer en gemeente. De coördinator houdt de lokale evenementenkalender bij, zorgt voor tijdige afstemming tussen en advisering van de

⁹⁹ Adang, O., Esmann, C., Vos, H., van Oorschot, W., & Stronks, S. (2014)

¹⁰⁰ Den Hengst, M., Rovers, b., & Regterschot, H. (2014)

¹⁰¹ Miltenburg, E., van Steden, R., & Boutellter, H. (2014), p. 24-29

verschillende betrokken afdelingen en diensten. Hij/zij is het vaste aanspreekpunt voor organisatoren en in- en externe betrokkenen bij evenementen. De evenementencoördinator overlegt, waar nodig, met de communicatieadviseurs en medewerker toerisme en recreatie van de gemeente¹⁰².

Horeca wijkagent

Daarnaast bestaat er ook de Horeca wijkagent. Hij promoot de horeca telefoon, het nummer dat kroegbazen bellen als ze onraad ruiken of als er een incident is geweest¹⁰³

De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat de vereiste professionele kwaliteit hier gezocht wordt in het specialiseren van wijkagenten in plaats van het professionaliseren van alle wijkagenten. De extra professionele eisen die deze ontwikkelingen met zich meebrengen lijken niet zozeer bovenop de eerder beschreven eisen te komen alswel daarbinnen al een plek te hebben. De geschetste ontwikkelingen in Toerisme, Evenementen en Horeca vragen om aandacht vanuit de zorg voor de mensen samen met andere hulpverleners. Drugs en alcohol spelen een rol. Ook de invalshoek van criminaliteit, drugs gerelateerd of anderszins is relevant. De digitale en sociale media spelen een rol in de dynamiek die evenementen kunnen genereren. Kortom de groei in toerisme, evenementen en horeca vraagt geen andere professionalisering dan die al eerder is beschreven, inclusief de opleiding van evenement- en horeca wijkagenten. Of de procedures rond vergunning verlening extra aandacht vragen is niet duidelijk. Aannemelijk is dat veel gemeenten en politie-eenheden zich naar aanleiding van Haaksbergen daar al op bezonnen hebben.

¹⁰² <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FLI554DCYcEJ:www.ridderkerk.nl/document.php%3Fm%3D160%26fileid%3D62956%26f%3Da7eba93d7b5d35e97b2faad186e44789%26attachment%3D1%26c%3D51143+&cd=8&hl=nl&ct=clnk&gl=nl>

¹⁰² <https://www.facebook.com/politiealphenandenrijn/posts/390568861154191:0>

9 Versterking van gebiedsgebonden Politiewerk

Per maatschappelijke ontwikkeling zijn de implicaties voor het werk en de professionalisering van GGP medewerkers beschreven. De slot vraag is nu wat al die ontwikkelingen met hun implicaties tezamen voor de politie betekenen. De interviews, het focusgroeps gesprek alsook de eigen analyses van de onderzoekers op grond van hun literatuurstudie vormen voor de beantwoording van die vraag de basis.

Organisatie van basisteams

Het functioneren van de basisteams wordt door de meeste respondenten genoemd als onderwerp van zorg. Daarin spelen verschillende factoren een rol. Basisteams verschillen enorm in grootte (aantallen FTE's) en in de grootte van het gebied dat ze bestrijken. Dat betekent in de praktijk dat in dunbevolkte streken de teams uitgestrekte werkgebieden hebben; terwijl in grootstedelijke gebieden meerdere basisteams in één agglomeratie bestaan. In grote gebieden betekent inschakeling van onderlinge veel reistijd en daarmee verlies van werkuren in de wijk. Sommige respondenten zeggen dat GGP het beste functioneert op plekken waar dat het minst nodig is, omdat daar de band met de burger groter is; terwijl in de stad de band veel anoniemer is. Daar staat tegenover dat in de grootstedelijke omgeving de gebieden veel kleiner zijn en daardoor de onderlinge hulp veel makkelijker te realiseren is. In samenhang met de verschillende situaties in stad en op het platteland zien we ook verschillende organisatiemodellen. De stad heeft dikwijls te maken met zwaardere problematiek en vraagt daardoor om meer expertise, regie en doorzettingsmacht. Gemeenten nemen daarin een belangrijke rol op zich. In grotere gebieden is dat, gezien het aantal betrokken gemeenten binnen het gebied van een basisteam, een heel andere kwestie. Daar zijn tussen gemeenten en andere betrokken partners veel meer afspraken nodig om te bepalen wie welke zeggenschap en beslissingsbevoegdheden hebben. De verscheidenheid van de gebieden vraagt om vergelijkbare differentiatie in de organisatie van de basiseenheden. Op het niveau van de basisteams kan bestaan flexibiliteit doordat gekozen kan worden voor inzet van experts en specialisten. Op het niveau van districten zijn er de zogenaamde flexteams die nog meer flexibiliteit toevoegen aan de in te zetten eenheden.¹⁰⁴ Om die flexibiliteit te organiseren moet er echter een lange weg worden afgelegd. De wijkagent moet zijn, of haar behoefte aan expertise bespreken met, en doorgeven aan de GGP expert, als die een aanvullende behoefte aan expertise en steun bevestigt worden GGP specialisten ingeschakeld om de vraag te agenderen en omhoog te spelen. De teammanager van een basisteam kan ervoor kiezen de juiste mensen uit een basisteam te mobiliseren, of het weer hogerop te spelen naar het flexteam. Hier ligt een risico op de loer dat de processen te langzaam gaan en dat het streven naar flexibiliteit ontaardt in zijn tegendeel. Het is van belang de noodzaak en de mogelijkheden van flexibiliteit te organiseren in het licht van de uitgestrektheid van de werkgebieden van basisteams en in het licht van de benodigde expertise gezien de ernst van de problematiek. De oplossing is gelegen in een balans. De grootte van het gebied; het aantal fte's, de noodzaak tot clustering van basisteams in kleinere eenheden; het aggregatieniveau waarop de flexibiliteit wordt gezocht, zijn belangrijke dimensies bij het vinden van de bedoelde balans. GGP wordt geacht maatwerk te zijn. Om dat mogelijk te maken moet ook de organisatievorm maatwerk zijn in de gebiedscontext waarin GGP gerealiseerd moet worden.

¹⁰⁴ Organisatie regionaal en lokaal. Zie: <https://www.politie.nl/over-de-politie/organisatie-regionaal-en-lokaal.html>

politie zelf. Dat alles vraagt om zorgvuldige samenwerking tussen de politie en de gemeente en samenwerking tussen de politie en het Openbaar Ministerie. Daarnaast zijn er verscheidene andere ketenpartners, waarmee samenwerking van belang is. Woningcorporaties, zorginstellingen en onderwijs zijn voorbeelden van dergelijke partners. Op lokaal niveau is het aantal veiligheidsprofessionals, de politie niet meegerekend, fors gegroeid sinds 1993. Dat heeft geresulteerd in meer en betere *street-level* partners van de politie. Dit heeft het netwerk van de lokale politie versterkt en heeft zo een gunstig effect op de lokale politieprestaties ¹⁰⁶(Van der Torre 2015). De politie heeft belang bij goede samenwerking, maar dat betekent niet noodzakelijk dat de politie daarin een trekkersrol moet aannemen. In enkele interviews wordt aangegeven dat de politie nogal eens de neiging heeft om in overleggen het voortouw te nemen. Om tot optimale samenwerking te komen te komen, moet echter een zorgvuldige afweging gemaakt worden tussen het opbouwen van vertrouwen aan de ene kant en het handhaven van wetten en regels aan de andere kant. Om daarin een balans te vinden moet zorgvuldig worden bepaald welke betrokkenen in organisaties welke rol op zich nemen.

Netwerken

In nauwe samenhang met interne en externe samenwerking speelt ook het functioneren in een netwerksamenleving een rol. In hoofdstuk 4 is aangegeven dat dat mogelijk geen fundamentele omwenteling betekent, maar niettemin betekent het dat agenten in een veel complexere omgeving met meer spelers samenwerken, dat er per tijdseenheid meer contacten zijn, dat de media voor die communicatie zich uitbreiden, dat de reikwijdte sterk vergroot is, dat het internationale karakter ervan is toegenomen.

De drie decentralisaties in het sociale domein brengen voor de medewerkers in de basispolitie nieuwe, soms complexe netwerken met zich mee waarin zij de politie goed moeten kunnen vertegenwoordigen. Het veelvuldige gebruik van sociale media en de invloed hiervan zorgen er voor dat 'op straat zijn' maar een deel van het verhaal is.¹⁰⁷ Agenten werken in netwerken, ze hebben te maken met netwerken, de bestrijden soms netwerken en ze worden omringd door netwerkende burgers en organisaties. Om met en in die verschillende netwerken te functioneren is zijn netwerk skills noodzakelijk. Dat betreft zowel de netwerkanalyse, de netwerkcommunicatie, als de digitale kant ervan.

Informatieverwerking, analyse en interpretatie

Een belangrijk aspect van gebiedsgebonden politiewerk is het opbouwen, verwerken, interpreteren en delen van belangrijke informatie. Veel bronnen en respondenten geven aan dat in het gebiedsgebonden politiewerk vaak te veel op grond van intuïtie wordt gewerkt. Ook geven velen van hen aan dat de aanpak vaak incidentgericht is en in mindere mate op het oplossen van achterliggende problemen. Om dergelijke analyses te bevorderen en te versterken is het van belang, zoals eerder aangegeven, de krachten te bundelen van de verschillende betrokkenen bij gebiedsgebonden politiewerk. Het gaat om systematische verzameling van gegevens, verwerking ervan, informatiedeling, interpretatie, patroon analyses en voorspellingen. In dat geheel van informatie en datacompetenties ligt een grote uitdaging voor verdere ontwikkeling.

Daarnaast is het belangrijk de analyse van gegevens, scenario-denken en het werken aan voorspellingen te bevorderen zodat anticiperen en preventie versterkt worden. Dat vereist ruimte voor reflectie en optimalisering van gekozen aanpakken. Bundeling van krachten op de verschillende ni-

¹⁰⁶ Van der Torre, E.J., Gieling, M., Holvast, R, Vlek, G.C.K. & Lanza, R. (2015)

¹⁰⁷ Van der Steur, G.A. (2016)

veaus en bewust geplande momenten van reflectie en ontwikkeling, kunnen aldus bijdragen aan de kwaliteit van GGP.

Digitalisering

Digitalisering manifesteert zich op tal van manieren in het GGP werk. De digitalisering beïnvloedt het werk van criminelen en de soorten criminaliteit. Digitalisering betekent dat er veel meer informatie rondgaat die geanalyseerd kan worden. Digitalisering heeft consequenties voor de communicatiemogelijkheden van de politie met de burger. Digitalisering gaat gepaard met zich voortdurend ontwikkelende infrastructuur en instrumenten. Digitalisering biedt burgers en criminelen nieuwe vormen van registratie, communicatie en kennisdeling. Digitale media bieden mogelijkheden en kansen, maar ook problemen en bedreigingen. Beheersing van de mogelijkheden van de digitalisering vraagt om permanente professionele ontwikkeling. Daarbij is de vraag of iedereen dezelfde kansen heeft om de ontwikkelingen bij te houden of nog liever voor te zijn. De realiteit is dat op dit terrein de gedachte dat iedereen daarin bij de tijd blijft of raakt een illusie is. Er zal moeten worden gedifferentieerd. Er is een noodzaak van het opbouwen van een zorgvuldige mix van talenten, experts, handige gebruikers, en doorsnee gebruikers. Deze ontwikkeling is ingrijpend en moeten gestalten krijgen in werving en selectie, opleidingen, leertrajecten en ontwikkeling van infrastructuur, apparatuur, programmatuur en bijbehorende competenties.

Respondenten laten weten dat veel te veel werk plaats vindt op het bureau en te weinig op straat. Dat begint al met de tijd die aan email besteed wordt, daarnaast moet er in toenemende mate schriftelijk verantwoording worden afgelegd. Respondenten klagen over het gebrek aan tijd voor het feitelijk op straat functioneren. Er is een noodzaak om te zoeken naar werkwijzen en apparatuur die de werkprocessen vereenvoudigen en versnellen, zodat er meer tijd op straat is. Op dat vlak zijn al enkele initiatieven in het land in gang gezet, zoals vernieuwend werken in diverse teams (zoals Meierij, Amsterdam Nieuw West Noord, Krimpenerwaard, Zevenaar), (Staffleu 2016).¹⁰⁸

¹⁰⁸ Staffleu, E. & Reijmer, T. (2016)

10 Leren en professionaliseren

Dit hoofdstuk borduurt voort op de resultaten van de voorafgaande hoofdstukken. In de voorafgaande hoofdstukken is beschreven met welke ontwikkelingen GGP wordt geconfronteerd. Daarna is aangegeven waar dat het concept van GGP onder druk zet. Voorts is beschreven in welke richtingen het concept van GGP kan worden versterkt, of verrijkt. In dit hoofdstuk wordt weergegeven welke competentieontwikkeling en professionalisering bij kunnen dragen aan de beoogde optimalisatie van GGP.

De wijkagent vervult een sleutelrol binnen GGP. Professionalisering en een duidelijke positionering van de wijkagent, zowel binnen het korps als naar de buitenwereld, zijn belangrijke opgaven bij de verdere ontwikkeling van GGP. Dat vereist aanscherping van de invulling van de rol van de wijkagent en een gedeeld beeld van de wijze waarop de wijkagenten hun rol invullen. Daarbij behoort professionalisering van de werkwijze van wijkagenten, de rol van de wijkagent in informatie gestuurde politie, het opbouwen van netwerken op wijkniveau en het werken in operationele samenwerkingsketens.¹⁰⁹

Opleidingsniveau

Onder de betrokkenen bij gebiedsgebonden politiewerk en de deskundigen is een breed gedragen opvatting dat de kwaliteit van GGP vraagt om een hoog analytisch vermogen en een hoog opleidingsniveau. Tegelijkertijd zijn zij het erover eens dat de communicatie met de burgers vraagt om inzet van GGP professionals op alle niveaus. De uitdaging is derhalve niet zozeer om het niveau alleen te verhogen, maar vooral om de taakuitvoering in onderling verband ter hand te nemen en onderling af te stemmen en te coördineren. In die samenwerking worden mogelijkheden gezien om de gezamenlijke denkkraft en operationele kracht te vergroten. Enkele respondenten pleiten voor het inzetten van WO geschoolde mensen voor het in grotere mate gebruik maken van theorie, van onderzoek en van diepgaande informatie analyses, om zodoende permanent aan de verhoging van het niveau en de verdieping van de inzichten te werken. De gemengde inzet op straat vergroot tevens de gezamenlijke doortastendheid en een gerichtheid op probleemoplossingen in plaats van voornamelijk op oplossing van incidenten.

Opleidingsinhoud

De inhoud van de benodigde opleidings- en leerprocessen van GGP medewerkers (wijkagenten, operationeel experts en operationeel specialisten) dienen in verband te staan met de ontwikkelingen in het politiewerk.

Signaleren en inschatten

Uit het onderzoek komt naar voren dat er aandacht moet zijn voor processen van radicaliseren en terreur dreiging. Datzelfde betreft ook het feit dat de politie steeds vaker te maken krijgt met verwarde personen, daklozen, mensen die om een of andere reden zorg behoeven, of transport. Politieagenten moeten zijn voorbereid op het signaleren, en diagnosticeren van dergelijke ontwikkelingen. Zij moeten kunnen schatten welke wijze van benaderen van mensen in dergelijke gevallen effectief, of weten met wie ze mensen in contact moeten brengen om dat te doen.

¹⁰⁹ Straver, M. A., Ulrich, R., van Duijneveldt (2008)

Netwerken

GGP medewerkers moeten functioneren in een netwerkomgeving. Dat geldt zowel in *face to face* als in virtuele netwerken. Het functioneren in en met netwerken vraagt om communicatieve, digitale en technische competenties. In direct verband daarmee staan competenties die nodig zijn om gebruik te maken van de hedendaagse sociale media, Facebook, Instagram, What's App, Next Door, SMS, etc.

Administratieve en digitale competenties

Om de werkprocessen te stroomlijnen en de papierwinkel te beperken zijn competenties nodig in efficiënt werken, time management, gebruik van apparatuur zoals MEOS (Mobiel Effectief Op Straat), of andere soort specifieke apparatuur. Er kan daarin nog verbetering worden aangebracht. Te veel agenten prefereren nog hun eigen Smart Phone. Op het terrein van digitale competenties uiten veel politie respondenten een opleidingsbehoefte. Daarbij gaat het niet alleen om eigen apparatuur en programmatuur, maar ook om die van degenen waarmee agenten te maken krijgen.

Internationale en interculturele competenties

Het werk van betrokkenen bij GGP is in toenemende mate grensoverschrijdend. Over de grenzen van de wijk, over de grenzen van het land, buiten het eigen taal gebied, over de grenzen van de eigen cultuur. Dat vraagt om ontwikkeling van passende taal en cultuur competenties. Daarin spelen naast talenkennis ook elementen van religie, gewoonten, gevoeligheden, symbolen en rituelen, normen en waarden een rol. GGP vereist voorbereiding op deze aspecten van het werk.

Politieke sensitiviteit

Politieke sensitiviteit is een competentie die bij veel GGP werk komt kijken en waarover te vaak door te velen wordt gezegd dat die ontoereikend is. In het onderzoek lezen we herhaaldelijk dat wijkagenten, operationeel experts of anderen onvoldoende in staat zijn om zaken te agenderen. Er is onvoldoende zicht op de mechanismen die ervoor zorgen dat zaken hoog op de agenda komen of daarvan juist afgehouden worden. Competenties op het vlak van politieke sensitiviteit dragen bij aan betere communicatie, effectievere afstemming op en ondersteuning van beleid en andersom weer van operationeel optreden.

Kennis van criminaliteitsterreinen

Om te kunnen functioneren in GGP is het van belang de ontwikkelingen op het gebied van criminaliteit op de voet te volgen en de daarbij behorende competenties *up to date* te houden. Voorbeelden van dergelijk terreinen zijn de ontwikkelingen op het terrein van terreur. 30.000 politiemensen worden in dat verband op aanvullende scholing gestuurd meldt de NOS¹¹⁰. Een ander voorbeeld is de verschuivende drugscene met telkens weer andere actoren, productieprocessen, grondstoffen en achterliggende handelsconnecties. Datzelfde geldt voor de ontwikkelingen op een gebied als mensensmokkel, mensenhandel, misbruik, financiële malversaties, identiteitsroof, en andere internet gerelateerde criminaliteit. Nieuwe trends vragen om onderhoud, of aanvulling van benodigde competenties.

Teamwork

Samenwerking vergt een goede teamsamenstelling met daarin de juiste mix van deskundigheden, van opleidingsniveau, en van operationele, tactische en strategische taken. Respondenten in het

¹¹⁰ Agenten massaal op cursus tegen terrorisme (2017) zie: <http://nos.nl/artikel/2149514-agenten-massaal-op-cursus-tegen-terrorisme.html>

onderzoek pleiten op al die aspecten voor een mix. Afhankelijk van de aard van de aangetroffen problemen worden de samenstellingen aangepast door relevante deskundigheid/specialisatie in te zetten. Daarbij is het van belang een evenwicht te vinden tussen brede inzetbaarheid als specialist, of expert en een kritische massa in de kernbezetting van teams. Dat geldt in het bijzonder voor de kleinere eenheden waarbinnen in basisteams gewerkt wordt. “De gebiedsgebonden politiemans van de eenentwintigste eeuw opereert niet alleen, maar in een *netwerk* van partners. Het ideaalbeeld van een moderne gebiedsgebonden agent lijkt tweeledig: enerzijds de menselijke “dichtbijpolitie” en anderzijds de analytische probleemregisseur. Beide rollen vereisen totaal verschillende competenties en het is zeer de vraag of deze in één persoon te verenigen zijn” (Meurs)¹¹¹. Het gaat erom dat teams met een harde kern en een flexibele schil aangepast aan de gesignaleerde problemen maatwerk kunnen bieden. Aan elke vorm van flexibilisering (zowel op grond van specialisaties als op grond van taken ander politietaken, zoals noodhulp) kleeft het risico dat de harde kern te klein wordt en de teams te weinig samenhang vertonen. Clusteringen binnen basisteams en zeker in hele grote basisteams kunnen de kans daarop beperken. In de mix van deskundigheden liggen belangrijke gelegenheden voor onderling leren en voor samen voortgang boeken.

Lerende cultuur

Om in een dynamische context adaptief en effectief te opereren is de teamsamenstelling een deel van de oplossing. De eerder genoemde harde kern van teams zal ook moeten werken aan de eigen professionalisering om zich blijvend te ontwikkelen om de omstandigheden het hoofd te kunnen bieden. Dat vraagt om expliciete werkwijzen, alertheid in het monitoren van het werk, het geven van onderlinge feedback, om durf om elkaar op elkaars functioneren aan te spreken. De politie wordt door geïnterviewden, maar ook in publicaties getypeerd als een cultuur waarin daarin enkele blokkades bestaan. De grote autonomie van wijkagenten is een dergelijke factor. De neiging om elkaar de ruimte te beiden en te laten en gedoe te vermijden verhoudt zich ook niet goed met professioneel leren. In de politiecultuur bestaan vormen van cohesie en loyaliteit die hoewel ze mooie kanten hebben, ook kunnen leiden tot ondoorzichtigheid en elkaar ontzien.

Informatieanalyse

Dicht bij het primaire werkproces liggende leerprocessen zijn de vormen van informatie analyse en de strategische, tactische en operationele vertaling daarvan in handelen. Dergelijke processen leiden de betrokken politiemensen systematisch door probleemdiagnoses, ontwikkeling van een plan van aanpak en analyse van de effecten daarvan. Gezamenlijk bespreking van dergelijke processen, casusbesprekingen, of besprekingen van reeksen casussen dragen bij aan gezamenlijke groei van kennis en competenties en het delen daarvan in eigen kring.

Evaluaties

Iets verder van het primaire proces zijn evaluaties, waarin collega's elkaars en hun eigen werk onderling evalueren, of daartoe ook reacties vragen van andere betrokkenen (partner organisaties, burgers, etc.). Door het werk te evalueren op een actieve en interactieve manier met verschillende betrokkenen groeit het inzicht in de kwaliteit van het werk en het draagvlak voor de aanpak onder

¹¹¹ Tussen ratio en fingerspitzengefühl. Zie: <https://wijkagentcentraal.politieacademie.nl/praktijk/Paginas/Tussenratioenfingerspitzengefuehl.aspx>

betrokkenen. Lerende professionals in lerende teams in lerende wijken dragen bij aan kwaliteitsontwikkeling aan GGP.

Kennisproductiviteit

Kennisproductiviteit begint met kennisdelen. In aanvulling daarop is het belangrijk de competenties te vergoten door op allerlei manieren het denken te delen, te verrijken en weer te vertalen in slimme en effectievere aanpakken. Werkwijzen daarbij bestaan uit:

- Verzamelen van theorieën, modellen en methoden;
- Expliciteren van eigen opvattingen persoonlijke theorieën, modellen en methoden;
- Ontwikkelen van gebiedsscans en analyses
- Ontwikkelen van en zoeken naar multidisciplinaire invalshoeken;
- Toekomstgericht werken door middel van scenario denken;
- Toekomstgericht werken door analyse van misdaadpatronen en toekomstvoorspellingen;
- Inventarisatie en besprekingen van ervaringen van elders in binnen- en buitenland
- Samenwerking met ketenpartners uit alle domeinen (politieel, politiek bestuurlijk, juridisch en daarnaast de zorg, de huisvesting, jeugd, onderwijs, sport, horeca, overige middenstand, etc.)
- Actie onderzoek, gericht op optimalisering van GGP- gerelateerde werkwijzen

Het werken aan kennisproductiviteit kan behalve met direct betrokken partners ook worden verricht met onderzoekers, met mensen in opleiding (stagiaires, trainees). Die samenwerking brengt nieuwe kennis in de organisatie en dwingt het politiepersoneel om hun werkwijzen uit te leggen. In het uitleggen van het eigen werk schuilt vaak al de basis voor de vernieuwing en verbetering ervan.

Leren on the job

Naast mogelijkheden om door de betrokkenheid van anderen bij te dragen aan eigen professionele ontwikkeling, is er ook een scala aan mogelijkheden om zelf specifiek de eigen opleidings- of leerprocessen te organiseren. Tot de werkwijzen die hierbij dienstig kunnen zijn behoren nascholing, zelf-evaluatie, leerkringen, job shadowing, en vormen van zelfstudie of gezamenlijke studieactiviteiten. Dit is een wederzijds proces. Het gaat enerzijds om het leren van anderen door geschoold te worden, of door samen praktijken te bestuderen of te evalueren. Aan de andere kant geldt dat niets zo nuttig is als het opleiden van anderen. Onderwijzen is een krachtige vorm van leren. Door met anderen samen te werken en on the job aan hen de kneepjes van het vak over te dragen stijgt ook het eigen competentieniveau. De politiewerkomgeving met de vele contacten, feedbackvormen, en ervaringsdeling biedt daarvoor enorm veel ruimte. Om daaruit leerwinst te putten is het echter wel nodig om die leerprocessen te expliciteren, te plannen, te agenderen en te bespreken.

Externe gerichtheid

Naast de genoemde vormen van kennisontwikkeling, professionalisering, opleiding en leren, dragen ook vormen van naar buiten treden erg bij aan de eigen ontwikkeling. Dit gebeurt in de vorm van presentaties of instructies aan derden, het kan de gestalte krijgen van werkbezoeken aan collega-organisaties, of bestaan uit het daadwerkelijk tijdelijk meedraaien in ander werksituatie in binnen-, of buitenland.

Literatuurverwijzingen

Aanpak radicalisering in het onderwijs. (z.j.). Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/inhoud/aanpak-radicalisering-in-het-onderwijs>

Abraham, M. & Nauta, O. (2014). *Politie en 'verwarde personen': Onderzoek naar optreden van de politie in relatie tot personen met verward gedrag*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie. Geraadpleegd op https://www.wodc.nl/binaries/2337-volledige-tekst_tcm28-73049.pdf

Adang, O., Van Arkel, D., Esman, C., Vos, H., Van Oorschot, W. & Stronks, S. (2014). *Politie en evenementen: Feiten, ervaringen en goede werkwijzen*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers. Geraadpleegd op http://www.regioburgemeesters.nl/publish/pages/432/politie_en_evenementen_definitief_schoon_blu.pdf

Agenten massaal op cursus tegen terrorisme. NOS (2017) Geraadpleegd op: <http://nos.nl/artikel/2149514-agenten-massaal-op-cursus-tegen-terrorisme.html>

Basistraining radicalisering en terrorisme. (z.j.). Apeldoorn: politieacademie. Geraadpleegd op <https://www.politieacademie.nl/onderwijs/onderwijsaanbod/Pages/opleiding.aspx?code=9300860>

Bernasco, W. & Van den Berg, C. (2016). Criminaliteit relateren aan verblijfspopulaties. *Tijdschrift voor Criminologie*, 58(4), 87-98. doi:10.5553/TvC/0165182X2016058004006

Bervoets, E., van der Torre, E.J., Besselink, A. & van Bolhuis, V. (2008). *Bij de tijd: wijkagenten in Hollands Midden. Beschrijving en analyse van dagelijkse praktijken*. COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement. Den Haag: Boom juridische uitgevers. Geraadpleegd op <https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/70022.pdf>

Besseling, P. et al. (2013). *Decentralisaties in het sociaal domein*. Geraadpleegd op <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-notitie-4september2013-decentralisaties-het-sociale-domein.pdf>

Boer, M. de. (z.j.). *Waarom dalen de misdaadcijfers?* Utrecht: Criminologisch Netwerk Nederland. Geraadpleegd op <https://www.hetcnn.nl/over-het-cnn/wat-is-het-cnn/>

Borgdorff, M. Jacobsen, S. & Tillie, N. (2013). *Pingen, whappen, tweeten, taggen en liken... Sociale media en schoolveiligheid*. Geraadpleegd op http://archieff.kennisnet.nl/fileadmin/contentelementen/kennisnet/sociale_media/13_05_13_Sociale_Media_en_Schoolveiligheid.pdf

Boutellier, H. & Broekhuizen, J. (2016). *Impulsen tegen ondermijning: De Taskforce Brabant – Zeeland wetenschappelijk tegen het licht gehouden: Strategisch advies*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut. Geraadpleegd op http://www.verwey-jonker.nl/doc/2016/115043_Impuls_tegen_ondermijning_Strategische_Advies_WEB.pdf

Chidi, H. & Limburg, J.C. (2010). *Samen de straat op. Wijkagent en jongerenwerker: een krachtig koppel in de wijk*. Zwolle: Onder Aards. Geraadpleegd op <https://www.traverswelzijn.nl/content/uploads/Samen-de-straat-op-tweede-druk-definitief.pdf>

Community Policing and the Prevention of Radicalisation. (2010). Geraadpleegd op <https://www.counterextremism.org/resources/details/id/117/coppra-community-policing-and-the-prevention-of-radicalisation>

Daling criminaliteit, aantal verdachten en strafzaken. (2015, 19 oktober). Den Haag: CBS. Geraadpleegd op <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/43/daling-criminaliteit-aantal-verdachten-en-strafzaken>

Diversiteit. (z.j.). Geraadpleegd op <https://www.politie.nl/themas/diversiteit.html>
Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 42. (2016, 11 juli). Den Haag: Nationaal Coördinator Terroris-
mebestrijding en Veiligheid. Geraadpleegd op
https://www.nctv.nl/binaries/DTN42_samenvatting_opgemaakt_def_tcm31-79507.pdf

Faulborn, E. (2016, 1 februari). *Convenant IV Veilig Uitgaan: Binnenstad Utrecht 2016 – 2021*. Ge-
raadpleegd op https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/1.concern-bestuur-ontwikkeling/Utrecht_en_veiligheid/Convenant-Veilig-Uitgaan-2016-2021.pdf

Gebiedsgebonden politie (z.j.). Den Haag: Bureau Regioburgemeesters. Geraadpleegd op
<http://www.regioburgemeesters.nl/thema/aanpak-onveiligheid/gebiedsgebonden/>

Gebruik professionele sociale netwerken stijgt. (2016, 29 januari). Den Haag: CBS. Geraadpleegd op
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/04/gebruik-professionele-sociale-netwerken-stijgt>

Gebruik sociale netwerken sterk toegenomen. (2015, 30 juni). Den Haag: CBS. Geraadpleegd op
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/27/gebruik-sociale-netwerken-sterk-toegenomen>

Gies, T.J.A., Nieuwenhuizen, W., Naeff, H.S.D., Vleemingh, I. & Paulissen, M. (2016). *Landelijk gebied en Leegstand: Aard, omvang en oplossingsrichtingen van huidige en toekomstige leegstand agrarisch vastgoed in Nederland*. Wageningen: University & Research. Geraadpleegd op
<http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/393440>

Goedee, J. & Rijkers, A. (z.j.). *Zorgsignalen van de Politie: Over het werkproces 'Vroegsignaleren en doorverwijzen' tussen Politie en Bureau Jeugdzorg. Informatie voor gemeenten en Centra voor Jeugd en Gezin*. Den Haag: Jeugd en Gezin. Geraadpleegd op
[http://aanpak12min.jeugdzorgnederland.nl/pdf/Zorgsignalen+Politie+\[web\].pdf](http://aanpak12min.jeugdzorgnederland.nl/pdf/Zorgsignalen+Politie+[web].pdf)

Grote steden groeien door geboorten en immigratie (2016). Den Haag: CBS Geraadpleegd op
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/01/2016-grote-steden-groeien-door-geboorten-en-immigratie>

Gruijter, M. de. & Razenberg, I. (2015, 16 juni). *Enquête gemeenten & nieuwe EU-migranten*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving. Geraadpleegd op
<https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/enquete-gemeenten-eu-migranten.pdf>

Handreiking aanpak van radicalisering en terrorismebestrijding op lokaal niveau. (2014). Den Haag: Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid. Geraadpleegd op
https://www.nctv.nl/binaries/handreiking-terrorisbestrijding%20voor%20gemeenten_tcm31-31657.pdf

Helsloot, I., Groenendaal, J. & Warners, E.C. (2012). *Politie in de netwerksamenleving: De opbrengst van de politieke netwerkfunctie voor de kerntaken opsporing en handhaving openbare orde en de sturing hierop in de gebiedsgebonden politiezorg*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap, Renswoude:

Crisislab. Geraadpleegd op <http://crisislab.nl/wordpress/wp-content/uploads/Politie-in-de-netwerksamenleving1.pdf>

Hengst, den. M., Rovers, b., & Regterschot, H. (2014). Intelligence bij evenementen: Een inventarisatie van risicomangementpraktijken bij de politie.

Hoes, O. et al. (2016). *Niemand tussen wal en schip: Schakelprogramma. Schakelteam voor personen met verward gedrag*. Geraadpleegd op <http://www.ggznederland.nl/uploads/assets/Schakelprogramma%20Niemand%20tussen%20wal%20en%20schip.pdf>

Horstink, G. & Toenders, N. (2009). *Vertrouwen op bewoners. Beschrijving van het Koppelwerk in 's-Hertogenbosch*. Den Bosch: Divers Welzijnsonderneming.
Inrichtingsplan Nationale Politie. (2012, december). Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2012/12/07/inrichtingsplan-nationale-politie>

Jong, A. de. & Daalhuizen, F. (2014). *De Nederlandse bevolking in beeld: 24 infographics op basis van de CBS/PBL-regionale bevolkings- en huishoudensprognose*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving. Geraadpleegd op http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/PBL_2014_De%20Nederlandse-bevolking-in-beeld_1174.pdf

Jungmann, N., Gelauff-Hanzon, C. & Van Doorn, L. (2016). *Sociale innovatie in beeld: Kansen & uitdagingen*. Utrecht: Kenniscentrum Sociale Innovatie. Geraadpleegd op <http://docplayer.nl/storage/54/34391223/1486474349/oD7EDguOyQo12ZCkBuRA9A/34391223.pdf>

Kalidien, S. (2016). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2015*. Den Haag: WODC. Geraadpleegd op: <http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/2735-cenr-2015.aspx?cp=44&cs=6796>

Karn, J. (2013). *Policing and Crime Reduction: The evidence and its implications for practice*. London: The Police foundation. Geraadpleegd op http://www.police-foundation.org.uk/uploads/holding/projects/policing_and_crime_reduction.pdf

Kloosterman, R. (2015). *Sociaaleconomische trends: Slachtofferschap cybercrime en internetgebruik*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op <https://www.cbs.nl/-/media/imported/documents/2015/35/2015-slachtofferschap-cybercrime-en-internetgebruik.pdf>

Klumpen, H. (2012, 19 februari). *Rampzalige stapeling van bezuinigingsmaatregelen*. Deventer: Cluster GGZ/WMO Raad Deventer. Geraadpleegd op <https://clientenraden.dimence.nl/hs/sites/default/files/stapelingGGZ-II.pdf>

Kolthoff, E. & Khonraad, S. (2016). Ondernijende aspecten van georganiseerde criminaliteit en de rol van de bovenwereld. *Tijdschrift voor Criminologie*, 58(2), 76-90.
doi:10.5553/TvC/0165182X2016058002005

Kool, W. de. (2007). Mission Impossible?: Het signaleren van islamitisch radicalisme en terrorisme door Nederlandse wijkagenten. *Het Tijdschrift voor de Politie*, 69(3), 4-8. Geraadpleegd op <http://www.websitevoordepolitie.nl/archief/mission-impossible-het-signaleren-van-islamistisch-radicalisme-en-terrorisme-door-nederlandse-wijkagenten-328.html>

- Kop, N. & Moors, H. (2015). Welke opgaven liggen bij de politie?: Radicalisering en Jihadisme. *Cogiscope: Radicalisering en Jihadisme*, 02/15, 20-24. Geraadpleegd op [https://psychotraumanet.org/sites/default/files/documents/Cogiscope%202015-2 Radicalisering%20en%20jihadisme Kop%20en%20Moors.pdf](https://psychotraumanet.org/sites/default/files/documents/Cogiscope%202015-2%20Radicalisering%20en%20jihadisme%20Kop%20en%20Moors.pdf)
- Kuppens, J., Appelman, T., Van Ham, T. & Van Wijk, A. (2015). *Met fluwelen handschoenen? Politie en de omgang met verwarde personen in Amsterdam*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap. Geraadpleegd op <http://www.beke.nl/doc/2015/PK71.pdf>
- Laan, F. van der. et al. (2016). Het grenzeloze werkveld van de politie. Externe veiligheidsontwikkelingen en hun implicaties voor internationale samenwerking. Den Haag: Clingendael. Geraadpleegd op <http://www.mensenhandelweb.nl/system/files/documents/24%20jan%202017/Open%20Access%20-%20Clingendael%20-%20Het%20grenzeloze%20werkveld%20van%20de%20politie%20-%202016.pdf>
- Laere, I. van. & Lohuis, G. (2015). Signalen toename verwarde personen: over een brief van de minister, mediaberichten en lessen van de straat. *Participatie en herstel*, 2, 4-10. Geraadpleegd op http://www.doctorsforhomeless.org/wp-content/uploads/van-Laere-Lohuis_Signalen-toename-verwarde-personen_Participatie-en-Herstel-2015_242_4-10.pdf
- Lamin, S.A. & Teboh, C. (2016). Police social work and community policing. *Cogent Social Sciences*, 2, 1-13. Geraadpleegd op <http://dx.doi.org/10.1080/23311886.2016.1212636>
- Literatuurstudie Trends in digitalisering. (2015, 1 mei). Zoetermeer: Panteia. Geraadpleegd op <https://www.panteia.nl/uploads/sites/2/2016/12/Literatuurstudie-Trends-in-digitalisering.pdf>
- Mietus, H. (2016, 1 maart). *De impact van het toenemende toerisme op de veiligheid en leefbaarheid in Amsterdam*. Amsterdam: Politie Eenheid Amsterdam Geraadpleegd op <http://static.at5.nl/upload/rapport.pdf>
- Miltenburg, E., Boutellier, J.C.J. & van Steden, R.(2014). Sturing binnen de wijk: de taken en positie van de wijkagent. *Tijdschrift voor de politie*, 76(8), 24-29. Geraadpleegd op <http://dare.ubvu.vu.nl/bitstream/handle/1871/52081/1408TvdPlowres.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Noorda, J., van Dijk, A. & Kroeze, M. (2012). *Politie en jongerenwerk: waardevolle informatiebronnen voor lokaal jeugdbeleid?* Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Politie%20en%20jongerenwerk%20\[MOV-412280-0.1\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Politie%20en%20jongerenwerk%20[MOV-412280-0.1].pdf)
- Ondermijnende criminaliteit. (z.j.). Openbaar ministerie. Geraadpleegd op <https://www.om.nl/onderwerpen/ondermijnende/>
- Organisatie regionaal en lokaal. (z.j.). Politie. Geraadpleegd op: <https://www.politie.nl/over-de-politie/organisatie-regionaal-en-lokaal.html>
- Project Mobiel, effectiever op straat. (2014, 19 maart). Geraadpleegd op <http://www.slideshare.net/socialmediadna/project-mobiel-effectiever-op-straat>
- Rapportage aanpak georganiseerde ondermijnende criminaliteit 2015. (2016, 8 juli). Ministerie van Veiligheid en Justitie. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/08/30/rapportage-aanpak-georganiseerde-ondermijnende-criminaliteit-2015>

- Rebel, H. & Jong, W. (2014). Anderen zijn soms beter in staat ondermijning in te dammen. *Het Tijdschrift voor de Politie*, 76(8), 10-13. Geraadpleegd op <https://www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/pdf/90001.pdf>
- Rooijers, E. & Cohen, R. (2016, 7 juni). *Duizelingwekkende groei Airbnb in Amsterdam*. Geraadpleegd op <https://fd.nl/economie-politiek/1155204/duizelingwekkende-groei-airbnb-in-amsterdam>
- Schaap, S. (2015, 10 juni). *Gemeenten moeten een kader gebruiken voor veilige evenementen*. Utrecht: Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) Geraadpleegd op <http://www.ccv-secondant.nl/platform/article/gemeenten-moeten-een-kader-gebruiken-voor-veilige-evenementen/>
- Sociale wijkteams. (2014, 31 januari). Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op <https://www.movisie.nl/begrippenlijst/sociale-wijkteams>
- Socta 2013. (2013). *EU Serious and Organised Crime Threat Assessment*. Den Haag: Europol. Geraadpleegd op <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2013>
- Staffeleu, E. & Reijmer, T. (2016). *Handreiking vernieuwend werken*. Zeist: Programma Administratieve Lastenverlichting. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/richtlijnen/2016/03/01/handreiking-g-vernieuwend-werken/handreiking-vernieuwend-werken-clickable-pdf-def-april-2016.pdf>
- Steden, R. van. & Weimar, L. (2016). *Samen sterk: Wijkagenten, wijkGGD'ers en hun aanpak van 'verwarde personen' in Amsterdam*. Amsterdam: Vrij Universiteit. Geraadpleegd op http://dare.uvu.vu.nl/bitstream/handle/1871/54986/160625%20Rapport%20wijkpolitie%20en%20wijkGGD_Definitief.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Steur, van der. G.A. (2015, 7 april). *Beleidsimplicaties Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 38*. Den Haag: Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/04/08/tk-beleidsimplicaties-dreigingsbeeld-terrorisme-nederland-38>
- Steur, G.A. van der. (2016, 20 juni). *Voortgangsbrief Politie*. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/06/20/tk-voortgangsbrief-politie>
- Straver, M.A., Ulrich, R. & van Duijneveldt, I. (2010). *Gebiedsgebonden politie; maatschappelijke integratie en het organiseren van politiewerk*. Apeldoorn : Politieacademie. Geraadpleegd op <http://docplayer.nl/10486167-Gebiedsgebonden-politie-maatschappelijke-integratie-en-het-organiseren-van-politiewerk.html>
- Terpstra, J., van Duijneveldt, I., Eikenaar, T., Havinga, T. & van Stokkom, B. (2016). *Basisteam in de Nationale Politie: Organisatie, taakuitvoering en gebiedsgebonden werk*. Nijmegen: Radboud universiteit. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/08/16/basisteam-in-de-nationale-politie>

Terpstra, J., van Duijneveldt, I., Eikenaar, T., Havinga, T. & van Stokkom, B. (2016). *Basisteam in de Nationale Politie: Organisatie, taakuitvoering en gebiedsgebonden werk*. Nijmegen: Radboud universiteit. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/08/16/basisteam-in-de-nationale-politie>

Toerisme in perspectief 2016. (2016). Den Haag: NBTC Holland Marketing. Geraadpleegd op <http://www.nbtc.nl/nl/homepage/cijfersentrends/algemene-cijfers-toerisme/toerisme-in-perspectief-2016-2.htm#>

Torre, E. Van der. (2015). Ondermijnende criminaliteit: een avondseminar. *Het Tijdschrift voor de Politie*, 77(6), 20-21. Geraadpleegd op <https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/mediatheek/pdf/91399.pdf>
Transitiecommissie Sociaal Domein. (2015). *Mogelijk maken wat nodig is*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Geraadpleegd op <http://www.josvdlans.nl/publicaties/2015-09-TSD-ebook-mogelijk-maken-wat-nodig-is.pdf>

Torre, E.J. van der, Gieling, M., Holvast, R., Vlek, G.C.K. & Lanza, R. (2015). *De lokale positie van de nationale politie: Een eerste verkenning*. Apeldoorn: politieacademie. Geraadpleegd op <https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/Lectoraten/Politiegeschiedenis/Documents/150807%20LR%2015-06%20Binnenwerk%20Lokale%20positie%20nationale%20politie.pdf>

Trends in Nederland 2016. (2016). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2016/26/trends-in-nederland-2016>

Tussen ratio en fingerspitzengefühl. (z.j.) Politie. Geraadpleegd op: <https://wijkagentcentraal.politieacademie.nl/praktijk/Paginas/Tussenratioenfingerspitzengefuhl.aspx>

Veiligheid en de decentralisatie jeugdhulp. (2014, september). Den Haag: Vereniging van Nederlandse gemeenten. Geraadpleegd op <https://vng.nl/onderwerpenindex/jeugd/jeugdhulp/publicaties/factsheet-veiligheid-decentralisatie-jeugdhulp>

Wennekes, L. (2016, 12 december). *Tussen 2018 en 2025 komt de grote digitale clash*. Geraadpleegd op <https://www.gemeente.nu/dienstverlening/e-overheid/flik-social-media-werd-vaak-gek-verklaard/>

Zannoni, M., Van der Varst, L.P., Bervoets, E.J.A., Wensveen, M., Van Bolhuis, V.J. & Van der Torre, E.J. (2008, 15 januari). *De rol van eerstelijns werkers bij het tegengaan van polarisatie en radicalisering: Van 'ogen en oren' naar 'het hart' van de aanpak*. Rotterdam: COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement. Geraadpleegd op http://www.sociaalweb.nl/cms/files/2015-12/rol_van_eerstelijns_werkers_bij_tegengaan_p_r.pdf

Respondenten en andere betrokkenen in het onderzoek

Frank Diender	Wijkagent expert en GGP netwerk
Rita Heilbron	Wijkagent expert en GGP netwerk
Ilona Kalksma	Regioburgemeesters, Den Haag
Tolga Koklu	Embedded Senior Strategic Advisor Germany
Bert Kreulen	Beleidsadviseur Politie Amsterdam-Amstelland
prof. dr. Joanne van der Leun	Hoogleraar Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden
Ton Lindhout	Tot voor kort interimmanager en hoofd veiligheid bij de Gemeente Utrecht
Guus Meershoek	Politie Academie
Teun Meurs	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Lectoraat Innovatie in de Publieke Sector, promovendus
Esther de Mol	Regioburgemeesters, Den Haag
Martin Scherpenisse	Politie Rotterdam
Pieter Jan van Slooten	Directie Veiligheid, Amsterdam
George Spier	Bureau Regionale Veiligheidsstrategie, Bureau Regionale Veiligheidsstrategie Midden Nederland
Rien van der Steenoven	Stadsmarinier Rotterdam
Frank Stevenas	projectleider bij stadsmariniers Gemeente Rotterdam
Bas van Stokkom	Senior onderzoeker Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Radboud Universiteit Nijmegen
prof. dr. Wouter Stol	Lector cybersafety aan de NHL Hogeschool en de Politieacademie)
Patrick Voss	Senior Strategic Advisor United Kingdom London, Engeland
Paul de Vrind	Liaisonofficier Lille, Frankrijk
Bart Westland	België
Marcel Zethoven	Operationeel Specialist – GGP, Voorzitter Landelijk Platform Professie Wijkagent (LPPW)